

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/B/2024/36145806861158660

BENÁTSKA REPUBLIKA A JEJ POSTAVENIE
V MEDZINÁRODNOM OBCHODE

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

BENÁTSKA REPUBLIKA A JEJ POSTAVENIE
V MEDZINÁRODNOM OBCHODE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné podnikanie

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Kristína Drieniková, PhD.

Bratislava 2024

Bibiána Sláviková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracovala sama a uviedla som všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

vlastnoručný podpis

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať Ing. Kristíne Drienikovej, PhD. za užitočné rady, cennú odbornú pomoc a zároveň za úžasnú podporu a motiváciu, ktorú mi poskytla počas písanie bakalárskej práce.

Abstrakt

SLÁVIKOVÁ, Bibiána: *Benátska republika a jej postavenie v medzinárodnom obchode.* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Kristína Drieniková, PhD. – Bratislava: OF, 2024, 68s.

Záverečná práce je vypracovaná na tému Benátska republika a jej postavenie v medzinárodnom obchode. Hlavným cieľom bakalárskej práce je systematicky preskúmať historický význam a postavenie Benátskej republiky v rozvoji medzinárodného obchodu v období stredoveku a novoveku. Práca je rozdelená do 4 kapitol. Prvá kapitola sa zameriava na súčasný stav problematiky a na historický vývoj Benátskej republiky. Následne poukazujeme na cieľ záverečnej práce spolu s parciálnymi cieľmi a na metódy skúmania, ktoré sme počas písania záverečnej práce použili. Tretia kapitola sa venuje predpokladom, ktorými Benátky disponovali, a ktoré prispeli k ich významnému postaveniu v medzinárodnom obchode počas stredoveku a novoveku. Ďalej sa venujeme remeslám v Benátkach, ako aj ich obchodovaniu s rôznymi komoditami. Popisujeme jej komerčný rozvoj a rôzne obchodné cesty, ktoré benátski obchodníci využívali počas tohto obdobia. Výsledkom riešenia danej problematiky je poukázanie na historický význam Benátskej republiky ako veľmoci v medzinárodnom obchode a na rôzne inovácie, ktorými benátsky obchod prispel do vývoja zahraničnoobchodnej činnosti.

Kľúčové slová: Benátska republika, historický vývoj, ekonomická história, obchodovanie, medzinárodný obchod, obchodné cesty

Abstract

SLÁVIKOVÁ, Bibiána: *The Republic of Venice and its position in international trade.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Thesis supervisor: Ing. Kristína Drieniková, PhD. – Bratislava: OF, 2024, 68p.

The final thesis deals with the Republic of Venice and its position in international trade. The main objective of the thesis is to systematically examine the historical significance and position of the Republic of Venice in the development of international trade during the medieval and modern periods. The thesis is divided into four chapters. The first chapter focuses on the current state of the subject and on the historical development of the Republic of Venice. Then, we point out the aim of the thesis along with the partial objectives and the methods of research that we used during the writing of the thesis. The third chapter is devoted to the preconditions that Venice enjoyed and that contributed to its prominent position in international trade during the Middle Ages and the modern period. Next, we discuss the crafts in Venice, as well as its trade with various commodities. We describe its commercial development and the various trade routes used by Venetian merchants during this period. As a result of tackling the subject, we highlight the historical importance of the Republic of Venice as a power in international trade and the various innovations that Venetian commerce contributed to the development of foreign trade.

Keywords: The republic of Venice, historical development, economic history, trading, international trade, trade routes

Obsah

Úvod	8
1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí	9
1.1 Historický kontext Benátskej republiky	13
2 Cieľ práce a metodika skúmania	24
3 Výsledky práce	26
3.1 Predpoklady Benátok na úspech v oblasti medzinárodného obchodu a obchodné privilégiá	27
3.2 Daňový systém a inovácie v oblasti financií	33
3.3 Benátske remeslá a obchod s domácim tovarom	39
3.4 Benátky - politické impérium prostredníctvom obchodu – komerčný rozvoj	53
4 Diskusia	62
Záver	66
Zoznam použitej literatúry	67

Úvod

Benátska republika, ktorá existovala od 9. storočia do roku 1797, zohrala kľúčovú úlohu v rozvoji medzinárodného obchodu v stredoveku a novoveku, najmä počas rokov 1000 - 1500. Jej strategická poloha v Jadranskom mori, premyslená politika a rafinované obchodné stratégie z nej urobili centrum medzinárodného obchodu a sprostredkovateľa medzi Východom a Západom. K jej úspechu dopomohli rôzne obchodné privilégia, ktoré republika získala v priebehu storočí.

Remeselná výroba a obchod s domácim tovarom zohrali kľúčovú úlohu v rozvoji zahraničnoobchodnej činnosti Benátskej republiky v stredoveku a novoveku. Benátky sa síce preslávili ako centrum medzinárodného obchodu s luxusným tovarom z Východu, avšak prosperita mesta spočívala aj na silných základoch domácej remeselnej výroby a obchodu. Benátky boli domovom širokej škály remeselných cechov, ktoré produkovali kvalitné a žiadané produkty, ako napríklad benátske sklo, tkaniny a lode. Remeselná výroba a obchod s domácim tovarom boli úzko prepojené a vzájomne sa dopĺňali. Domáce remeselné výrobky boli exportované do zahraničia a prinášali do Benátok cenné tovary a peniaze. Tieto zdroje boli potom investované do dovozu luxusných tovarov z Východu, ktoré sa ďalej predávali so ziskom na európskych trhoch.

Cieľom záverečnej práce je systematicky preskúmať historický význam a postavenie Benátskej republiky v rozvoji medzinárodného obchodu v období stredoveku a novoveku. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola sa zameriava na súčasný stav riešenej problematiky a približuje historický vývoj Benátskej republiky. V druhej kapitole sa venujeme zvoleným cieľom práce, metodike skúmania a využitým metódam. Jasne definujeme hlavný cieľ a zároveň stanovujeme parciálne ciele, ktoré nám pomôžu tento hlavný cieľ dosiahnuť. Tretia kapitola sa venuje kľúčovým faktorom, ktoré prispeli k dominantnému postaveniu Benátok v medzinárodnom obchode. Poukazujeme na strategické geografické umiestnenie Benátok, ich vyspelé námorné technológie a rafinované obchodné stratégie. Preskúmame aj remeselnú výrobu v Benátkach a obchod s rôznymi komoditami, čím získame komplexný obraz o hospodárskom fungovaní Benátskej republiky. Priblížime si predpoklady, ktorými Benátska republika disponovala, ktoré jej pomohli stať sa námornou a obchodnou veľmocou. V neposlednom rade sa zameriame na obchodné cesty, ktoré benátski obchodníci počas rokov využívali a na jej obchodných partnerov.

1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí

Benátky, mesto, hlavný námorný prístav a hlavné mesto provincie Venezia a regiónu Veneto, sú jedným z najstarších kultúrnych a turistických centier nielen Talianska, ale celého sveta. Je to mesto ležiace na mnohých ostrovoch, ktoré bolo kedysi najväčším námorným prístavom v neskorostredovekej Európe a obchodným a kultúrnym spojením európskeho kontinentu s Áziou. Tisíc rokov boli Benátky politicky nezávislým štátom a významným obchodným centrom, ktoré obchodovalo s Byzantskou ríšou a Blízkym východom.¹

Toto nádherné mesto má mnoho označení či prezývok. V čase, keď Benátky boli republikou, nazývali sa „La Serenissima“², čo v preklade znamená „najjasnejšia republika“. Označujú sa tiež za najromantickejšie mesto na svete.³ Mesto si tiež zaslúžilo pomenovanie „kráľovná Stredomoria“, pretože dlho bolo najbohatšie a najprosperujúcejšie obchodné stredisko celej Európy.⁴ Ďalej sa mesto nazýva „Kráľovná Jadranu“, „Mesto Masiiek“, „Mesto mostov“, „Plávajúce mesto“ a „Mesto kanálov“.⁵

V súčasnosti aj v minulosti mali Benátky dôležitú úlohu hlavného námorného prístavu v severnej časti Jadranského mora. Počas ich rozkvetu boli najväčším námorným prístavom v stredovekej Európe a obchodným a kultúrnym spojením kontinentu s Áziou. Mesto je jedinečné z hľadiska životného prostredia, architektúry, bohatej histórie a zaujímavého ekonomického rozmachu. Dnes sú Benátky uznávané ako súčasť umeleckého a architektonického dedičstva celého ľudstva. Mesto si dokázalo zachovať svoju jedinečnosť, hospodársku a politickú nezávislosť počas tisíc rokov len vďaka jeho úlohe v medzinárodnom obchode.

Benátky ležia na severozápadnom konci Jadranského mora na súostroví v Laguna Veneta – Benátska lagúna. Lagúna má tvar polmesiaca a tiahne sa približne 51 kilometrov od močiarov Jesolo na severe až po vysušené oblasti za Chioggiu na južnom konci. Súčasnú polohu mesta Benátky znázorňuje obrázok 1.

¹ Venice, Italy. New World Encyclopedia. [online]. Dostupné na: https://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Venice,_Italy&oldid=1111372

² FOOT, J., COSGROVE, D. E., CESSI, R. "Venice." Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Venice>

³ TSVETKOVÁ, D. *Kto založil Benátky. História Benátok*. [online]. Dostupné na: <https://hotel-all.ru/sk/country/kto-osnoval-veneciyu-istoriya-venecii-eda-i-pite/>

⁴ Benátky – „mesto na mori“. [online]. Dostupné na: <https://wol.jw.org/sk/wol/d/r38/lp-v/102005206>

⁵ Venice, Italy. [online]. Dostupné na: <https://earth.esa.int/web/earth-watching/image-of-the-week/content/-/article/venice-italy-sentinel/#:~:text=Venice%20is%20a%20city%20in,Po%20and%20the%20Piave%20Rivers.>

*Obrázok 1 Mapa súčasnej polohy Benátok.
Zdroj: Google Maps*

Plytké vody lagúny sú chránené líniou pieskových brehov ktoré nesú pomenovanie „lidi“. Tri medzery alebo „porti“ umožňujú prechod metrových prílivov a odlivov, a teda umožňujú fungovanie námornej dopravy v meste. Na piesočných nábrežiach sa nachádza mnoho malých osád, z ktorých niektoré sú staré niekoľko storočí. Najznámejšie z nich je samotné Lido, ktoré je od 19. storočia módnym prímorským letoviskom.⁶

Poloha mesta na severovýchode Talianska bola kľúčovým elementom pre jeho ekonomický rozmach. Benátska lagúna Jadranského mora mala zásadný vplyv na ekonomický rozkvet oblasti, pretože lagúna poskytovala prirodzený prístav, ktorý mesto chránilo pred búrlivým morom. Táto ochrana umožnila vybudovanie lodných dokov a skladov. Okolité močiare poskytovali Benátkam ochranu pred nepriateľskými inváziami. Strategické umiestnenie na križovatke dôležitých obchodných ciest medzi západnou Európou a Orientom mu umožnilo stať sa centrom medzinárodného obchodu a dopravy, čo viedlo k jeho prosperite a bohatstvu v priebehu storočí.

V súčasnosti láka na 118 ostrovoch nachádzajúcich sa v Benátskom zálive viac a viac turistov každý rok. Benátska lagúna sa rozkladná na 500 km², avšak voda dosahuje

⁶ CESSI, R., FOOT, J., COSGROVE, D. E. *Venice*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Venice>

priemernú hĺbku jedného metra⁷. Rozloženie mesta na ostrovoch obmedzilo rozšírenie moderných predmestí mimo historického centra. Jeho rámeč kanálov zabránil doprave a znečisteniu automobilmi – hlavnou formou dopravy sú lode – gondoly, a jeho bezkonkurenčné bohatstvo nádherných pamiatok pochádzajúcich z obdobia obchodnej dominancie zabezpečilo veľkú snahu o ochranu autenticity Benátok. Daný záujem o zachovanie pamiatok sa v súčasnosti nevzťahuje len na pamiatky, ale aj na mesto ako celok, pretože čoraz viac stúpajúca hladina vody, ohrozujúce povodne a pokles pôdy, na ktorej je mesto postavené, ohrozujú ďalšiu existenciu mesta v jeho súčasnej podobe⁸. V roku 2020 muselo mesto kvôli „acqua alta“ – extrémne vysokým prílivom, ktoré zaplavovali veľkú časť mesta, aktivovať protipovodňový systém MOSE.⁹

V rámci ochrany mnohých kultúrnych pamiatok a samotného mesta boli Benátky a ich lagúna zaradené na zoznam svetového dedičstva UNESCO v roku 1987.¹⁰ Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) však v roku 2023 odporučila zaradiť Benátky na zoznam miest svetového dedičstva v ohrození. Benátkam hrozí viacero škôd, ktoré budú nezvratiteľné kvôli klimatickej zmene či masovému turizmu. Zápis na zoznam miest svetového dedičstva v ohrození by malo podporiť prísnejšiu ochranu mesta a väčšiu zachovalosť celej lokality do budúcnosti.¹¹

Od 18. storočia je namiesto rôznych druhov obchodovania základom benátskeho hospodárstva cestovný ruch. V 19. storočí vznikli pre bohatých cudzincov luxusné ubytovacie či stravovacie zariadenia, ako napríklad hotel Danieli a slávna kaviareň Caffè Florian. Malé hotely a obchody, najmä so suvenírmí a typickými karnevalovými maskami lemujú každú väčšiu ulicu a námestie pozdĺž trás od hlavnej železničnej stanice a parkovísk k Rialtu a San Marcu. Väčšina práceschopného obyvateľstva mesta nachádza zamestnanie v cestovnom ruchu a v s ním súvisiacom priemysle, ktorý v súčasnosti funguje nepretržite počas všetkých ročných období.

Turizmus je aktívne podporovaný talianskymi úradmi. Začiatkom 80. rokov 20. storočia obnovili starobylý karneval, ktorý sa koná vo februári každý rok pred Veľkým

⁷ *Why does Venice flood?* [online]. Dostupné na: <https://www.rmg.co.uk/stories/topics/venice-flooding-climate-change-coastal-cities>

⁸ *Why does Venice flood?* [online]. Dostupné na: <https://www.rmg.co.uk/stories/topics/venice-flooding-climate-change-coastal-cities>

⁹ TASR. *Benátky aktivovali protipovodňový systém, chránia mesto pred vysokým prílivom a silným vetrom.* [online]. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/DwuaKFE/benatky-aktivovali-protipovodnovy-system-chrania-mesto-pred-vysokym-prilivom-a-silnym-vetrom/>

¹⁰ ICOMOS. [online]. Dostupné na: <https://whc.unesco.org/document/153362>

¹¹ TASR. *UNESCO odporúča zaradiť Benátky na zoznam svetového dedičstva v ohrození.* [online]. Dostupné na: <https://svet.sme.sk/c/23200041/unesco-odporuca-zaradit-benatky-na-zoznam-svetoveho-dedicstva-v-ohrozeni.html>

pôstom a trvá dva týždne. Organizujú sa tu aj slávne Bienále, medzinárodné stretnutie, ktoré sa koná každý druhý rok. Zahŕňa festivaly architektúry, umenia, filmu, tanca, hudby a divadla. Medzinárodný filmový festival, ktorý je súčasťou Bienále, sa koná na Lide každý rok v septembri. Filmy sa premietajú v celom meste a priťahujú tisíce hercov, kritikov a ďalších členov filmového priemyslu. Tieto podujatia spolu s propagáciou Benátok ako medzinárodného konferenčného centra spájajú súčasnú ekonomiku mesta čoraz pevnejšie s turizmom.

Masový cestovný ruch však priniesol mestu aj problémy. Na jednej strane prináša ekonomické benefity a podporuje miestne remeslo a gastronómiu. Na druhej strane, masový turizmus vystavuje toto historické mesto značnému tlaku a vedie k radu negatívnych dopadov. Infraštruktúra je často na pokraji kolapsu pod miliónmi návštevníkov ročne a obyvatelia sú nútení vyrovnat' sa s extrémne vysokými cenami, ktoré sú dané turistickým priemyslom. Mesto sa teda v rámci riešenia týchto problémov rozhodlo zaviesť takzvaný „turistický príspevok“. Výška poplatku závisí od sezóny, cez ktorú Benátky turisti navštívia, od počtu nocí strávených v Benátkach, či od veku návštevníkov. Samozrejme, platia aj určité výnimky, ako napríklad pre študentov na školskom výlete, pre invalidov a ich sprievodcov, či samozrejme pre obyvateľov Benátok a ich oblasti. Financie z turistického príspevku sa plánujú použiť na financovanie údržby a ochrany historického centra Benátok, na zlepšenie verejnej dopravy a služieb pre miestnych obyvateľov, či na podporu udržateľného turizmu.¹² V roku 2021 talianske úrady taktiež schválili zákaz vstupu veľkých výletných lodí nad 25 000 ton do historického centra Benátok. Toto kontroverzné opatrenie bolo prijaté v reakcii na narastajúce obavy o vplyv týchto lodí na životné prostredie, infraštruktúru a historické dedičstvo mesta.¹³ Benátky sa istým tempom menia na chránené „mesto-múzeum“, v ktorom sa okrem kultúrneho života určeného pre cudzincov nachádza menej a menej skutočných benátskych komunít a originálneho kultúrneho života.¹⁴

¹² HENLEY, J.. *Entrance fees, visitor zones and taxes: how Europe's biggest cities are tackling overtourism*. [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/travel/2024/mar/03/entrance-fees-visitor-zones-and-taxes-how-europes-biggest-cities-are-tackling-overtourism>

¹³ HUGHES, R.A. *I've lived in Venice for 8 years. Why are cruise ships still stopping here when they've been banned?* [online]. Dostupné na: <https://www.euronews.com/travel/2023/05/13/ive-lived-in-venice-for-8-years-why-do-i-see-see-cruise-ships-here-when-theyve-been-banned#:~:text=Why%20has%20Venice%20banned%20cruise,be%20regularly%20dredged%20from%20channels>.

¹⁴ ŠAFFOVÁ, I. *Benátky obsadili „invazívni ľudia“: „Sme v menšine, cítime sa ako cudzinci,“ nariajú Taliani* [online]. Dostupné na: <https://www.startitup.sk/benatky-obsadili-invazivni-ludia-sme-v-mensine-citime-sa-ako-cudzinci-nariaju-taliani/>

1.1 Historický kontext Benátskej republiky

Na území dnešných Benátok sa kedysi nachádzala rímska osada Opitergium. Mnoho miest v tejto oblasti však bolo počas druhého storočia nášho letopočtu zničených, vrátane pôvodnej osady. Transformácia lagúnovej oblasti od posledných rokov existencie Rímskej ríše až po raný stredovek do oblasti, ktorá sa stala najvýznamnejším strediskom medzinárodného obchodu v Európe, bol dlhý a komplexný proces. Tento proces zahŕňal prevrat zaužívaného status quo a celkovú premenu tejto „okrajovej“ oblasti na útvar, ktorý sa v priebehu niekoľkých storočí stal jednou z najväčších európskych obchodných a námorných mocností.

Počiatky Benátok podľa rôznych „legiend“ či „tradícií“ siahajú až do roku 421 nášho letopočtu, kedy na poludnie 25. marca bolo mesto založené troma konzulmi z Padovy¹⁵. Konzuli tu založili obchodnú stanicu na ostrovoch Rialto a kostol zasvätený svätému Jakubovi.¹⁶ Trvalé usadlosti sa na tomto území začali tvoriť až v roku 450. Benátky však začali byť natrvalo obývané až v 6. storočí od roku 568, keď Lombardská invázia do Itálie donútila veľké množstvo utečencov nájsť si útočisko práve na území benátskych lagún. Ľudia, ktorí sa začali usadzovať na ostrovoch pri pobreží Jadranského mora, sa nazývali „incolae lacunas“ – obyvatelia lagún. Väčšina tejto populácie boli utečenci z blízkych rímskych miest, ako Padova a Akvilea¹⁷.

Prvá fáza začiatku rozvoja mesta a benátskeho štátu sa odohrala vo veľmi nepokojnom období. Počiatky Benátskej republiky sa datujú do obdobia invázie Lombardanov v 6. storočí, keď bola lagúnová oblasť ešte súčasťou Byzantskej ríše, na rozdiel od ostatného územia Talianska, ktoré bolo súčasťou postupnej expanzie Lombardského kráľovstva. Lombardské hordy, ktorých vpády do severného Talianska sa začali v roku 568 n. l., vyhnali veľké množstvo obyvateľov pevniny na ostrovy v lagúne, ktoré boli predtým domovom potulných rybárov a soľných robotníkov. Noví obyvatelia lagúnovej oblasti tu začali prevádzkovať námorné a soľné prevádzky, čo umožnilo obyvateľom vybudovať fungujúci región na pobreží. Keď v roku 641 padlo pevninské byzantské mesto Oderzo do rúk Lombardanov, politická moc sa presunula na jeden z ostrovov v benátskej lagúne. Osady sa však v roku 667 nášho letopočtu podarilo Lombardanom zničiť. Obyvatelia nezničených lagúnových komunit sa rozhodli spojiť po tom, ako upadajúca moc Byzantskej

¹⁵ Padova – mesto v regióne Veneto na severe Talianska, západne od Benátok.

¹⁶ *History of Venice – Timeline*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/history-of-venice-timeline/>

¹⁷ Akvilea – mesto v bývalej Rímskej Ríši. V súčasnosti dedina v regióne Friuli-Venezia Giulia na severe Talianska.

ríše nakoniec Lombardanom ustúpila. Ako následok tejto spolupráce vzniklo Benátske vojvodstvo a vďaka svojej poprednej polohe v lagúne získavali čoraz väčšiu autonómiu. V ôsmom storočí si vojvodstvo zvolilo svojho prvého vojvodu menom Orso Ipato z Eraclea. Bol zvolený v protibyzantskom vojenskom vyhlásení v roku 727. Orso je prvým suverénnym dóžom¹⁸ Benátok, ktorý dostal titul „Ipato“ alebo konzul byzantského cisára. Jeho nástupcami však boli byzantskí úradníci približne do roku 751, keď sa skončil ravennský exarchát¹⁹.

Nasledujúce desaťročia v histórii Benátskej republiky boli charakterizované vnútropolitickými spormi medzi rôznymi sídlami, ktoré sa uchádzali o nadvládu. Spory boli prítomné aj medzi probyzantskými a protibyzantskými frakciami obyvateľstva. Do týchto sporov boli zapojené aj pokusy cirkevných orgánov o zisk svetského vplyvu. Nakoniec dóža Obelerio, zvolený v roku 804, a jeho brat Beato uzavreli spojenectvo s Frankami v Taliansku a podriadili Benátky moci talianskeho kráľa Pipina, aby sa vymanili spod byzantskej kontroly.²⁰ Reakcia probyzantskej časti obyvateľstva na túto udalosť viedla k presunu sídla vlády na skupinu ostrovov Rialto, ktoré boli dovtedy centrom vyhnančov v rámci frakčných bojov. Tu začalo budovanie mnohých slávnych mostov a kanálov. Mesto na vode bolo vybudované zatĺkaním drevených pilót do močaristej pôdy, ktoré namiesto hniloby skameneli a poskytli rastúcej populácii základ podobný kameňu. Približne v tomto období bolo do mesta privezené aj telo svätého Marka, ktorý bol vyhlásený za patróna Benátok.

Hoci fransko-byzantská zmluva z roku 814 zaručovala Benátkam politickú a právnu nezávislosť od nadvlády Západnej ríše, nepotvrdila žiadnu faktickú závislosť od Byzantskej ríše a v rokoch 840-841 už dóža rokoval o medzinárodných dohodách vo vlastnom mene. Nezvyčajné právne a politické postavenie malého nezávislého Benátskeho vojvodstva, ktoré sa nachádzalo v územnej izolácii medzi dvoma veľkými ríšami, výrazne prispelo k jeho funkcii obchodného sprostredkovateľa. Postupný nárast súkromného bohatstva viedol k postupnému dosiahnutiu vnútornej stability Benátok a vytvorením širšej vládnucej triedy, ktorá bola schopná obmedziť moc dóžu. Postupne sa rozvíjalo národné povedomie a od konca deviateho storočia boli dóžovia volení ľudovou voľbou. Nakoniec sa skupina ostrovov Rialto pretransformovala na mesto Benátky – „civitas Venetiarum“. Rialto sa stalo administratívnym a náboženským centrom mesta, chráneným z jednej strany múrom, ktorý

¹⁸ Dóža - historický titul vladára v niektorých republikách na Apeninskom polostrove, predovšetkým v Benátskej republike, Janovskej republike a Senerice.

¹⁹ Ravennský exarchát - panstvo Východorímskej ríše (Byzantskej ríše) v Taliansku v rokoch 584 až 751.

²⁰ NORWICH, John Julius. *A History of Venice*. Alfred A. Knopf: New York, 1982.

spájal kostol Santa Maria Zobenigo s hradom Olivolo a z druhej strany obrovskou železnou reťazou, ktorá slúžila na kontrolu prechodu a kotvenia obchodných lodí.

V ranom stredoveku začala Benátska republika budovať svoju armádu. Čoskoro sa stala jednou z najsilnejších námorných flotíl v Európe. Za vlády dóžu Tradonica sa uzavrela obchodná dohoda so Svätou ríšou rímskou a zabezpečili si kontrolu Jadranského mora pred pirátmi.

Ekonomika Benátok sa v tom čase začala rozvíjať vďaka obchodu s otrokmi zo slovanských a východoeurópskych oblastí. Byzantský cisár Bazil II. nariadil, že obchodníci z Benátok nebudú podliehať daniam uvaleným na ostatných európskych obchodníkov a Byzantíncov, ktorí obchodovali v Konštantínopole. Tento byzantský edikt umožnil Benátkam ďalej rozvíjať svoju ekonomiku a taktiež sprístupnil priame spojenie s obchodom s korením na Blízkom východe. Benátky slúžili ako sprostredkovateľ na obchodnej ceste medzi Blízkym východom a Európou, pričom boli výluční sprostredkovatelia takéhoto charakteru.

Byzantský cisár Alexios I. Komnénos²¹ z vďaka za pomoc Benátok proti Normanom udelil v Zlatej Bule v roku 1082 Benátkam právo na neobmedzený obchod v celej Byzantskej ríši bez colných poplatkov, čo znamenalo začiatok benátskej ekonomickej činnosti na Východe v roku 1082²². Jadran však ešte nebol Benátkami zabezpečený. Dalmatínske prístavy ohrozovali Maďari a Slovania, s ktorými bolo náročné dosiahnuť dohodu.

Koncom 11. storočia sa križiacke výpravy zamerali na nové obchodné záujmy Západu na Stredomorí. Počiatkový záujem Benátok sa zakladal na získaní kontroly nad európskymi obchodnými prístavmi Byzantskej ríše a obchodné záležitosti v Sýrii a Malej Ázii prenechávali súkromným záujmom. Hoci Benátčania ako prví získali obchodné koncesie a obchodnú štvrť v Konštantínopole, znepriatelili si Byzantíncov svojou aroganciou a bezprávím, ako aj vyššou podnikavosťou.²³

Dvanáste storočie v Benátkach reprezentovalo storočie veľkých zmien. Vláda bola reorganizovaná zavedením nových postupov pri voľbe dóžu. Postavený bol drevený most Ponte della Moneta cez „Canal Grande“ – Veľký Kanál, čím sa spojila administratívna a

²¹ MEŠKO, Marek. *Obnova byzantskej moci na Balkáne za vlády Alexia I. Komnénou : druhá byzantsko-pečenežská vojna (1083-1091)*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2012. 260 s. ISBN 978-80-558-0101-8.

²² *History of Venice – Timeline*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/history-of-venice-timeline/>

²³ *History of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Venice/History>

politická „civitas“²⁴ s trhovou oblasťou. Mesto bolo rozdelené na šesť „sestieri“²⁵, ktoré poznáme dnes, a každé z nich dostalo svojho zástupcu vo vláde. Počas tohto obdobia sa postavili v Benátkach prvé veľké paláce, námestie svätého Marka bolo zrekonštruované a Bazilika svätého Marka bola taktiež zrekonštruovaná. Skutočnosť, že Benátky boli vybrané ako miesto stretnutia pápeža Alexandra II. a cisára Fridricha Barbarossu²⁶, aby si urovnali svoje spory 24. júla 1177, priniesla nové výhody: Serenissima si potvrdila postavenie svojej roli v úlohe "spoľahlivej a prestížnej" mocnosti.²⁷

Medzičasom expanzia Benátok pozdĺž hraníc lagúny a cez Jadran na dalmatínske pobrežie po celý tento čas nielen obohacovala ich dedičstvo, ale aj vytvárala vedomie o vlastnej politickej moci. V rokoch 1140 až 1160 prešli Benátky v reakcii na potreby zväčšujúceho sa územia a rapídne rastúcej ekonomiky revolučnou zmenou svojej politickej štruktúry a reorganizovali sa na republiku. Dóža stratil svoj monarchický charakter a stal sa obyčajným úradníkom. Právomoci, funkcie a výsady prevzala štátna komúna. Všetky politické a administratívne záležitosti boli zverené do rúk Veľkej rady 45. Výkonnú moc pri dóžovi vykonávala aj menšia rada založená zo šiestich členov a magistráti²⁸ získali administratívne a súdne funkcie.

Následne vzájomné nepriateľstvo a nechúť medzi Benátčanmi a Byzantíncami prerástlo do nenávisti. Cisár povzbudzoval obchodníkov z talianskych republík Janova a Pisy, aby konkurovali na byzantských trhoch. Benátčania odpovedali ničením podnikov ich rivalov. V roku 1171 byzantský cisár Manuel I Komnenos v snahe udržať poriadok na svojom panstve zadržal všetkých Benátčanov žijúcich v Konštantínopole a v provinciách a skonfiškoval ich tovar. Vzťahy sa urovnali v roku 1187 a zničili sa opäť roku 1198.

Počas štvrtej križiackej výpravy zosadený Alexios IV Angelos z Byzantskej ríše po tom, čo sa zaviazal pomáhať benátskym a francúzskym križiakom, odstúpil od dohody, ktorú uzavrel, aby získal späť moc. V reakcii na to benátski križiaci začali obiehať Byzanciu a vyplienili Konštantínopol a zobrali neoceniteľné umelecké diela. Po zničení hegemonie Byzantíncov získali Benátčania niekoľko strategických území v Egejskom mori vrátane Kréty a Eubóje a naďalej rozvíjali svoju moc prostredníctvom obchodu a námornej nadvlády.

²⁴ Civitas - skupina ľudí, ktorá tvorí politicky organizovanú komunitu.

²⁵ Sestieri – šesť okresov Benátok: Cannaregio, Santa Croce, San Polo, Dorsoduro, Castello a San Marco.

²⁶ Fridrich Barbarossa - rímsko-nemecký kráľ od 1152, od roku 1155 cisár z rodu Hohenstaufovcov.

²⁷ *The Era of Great Changes*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/033-aliusid=033.htm>

²⁸ Magistráti – volení úradníci.

Zároveň podnikli jednu z najznámejších výprav v histórii, výpravu Marca Pola do krajiny Mongolov, s ktorými bola v roku 1221 podpísaná obchodná dohoda.²⁹

Po dobytí Konštantínopolu a vybudovaní koloniálnej ríše sa Benátky stali dominantnou mocnosťou vo východnom Stredomorí, pričom ich vojenským nepriateľom sa stal Janov. Táto prevaha Benátok vytvorila spolu s Latinským cisárom od roku 1204 politický rámec, ktorý umožnil masívny rozvoj obchodu v republike. Okrem toho sa obchodníci podieľali na rastúcom obchode so Svätou zemou, kde Akra³⁰ zohrávala hlavnú úlohu až do roku 1291. Obrázok 2 znázorňuje obchodné cesty, po ktorých Benátky viedli svoj obchod počas dvanásteho storočia.

Obrázok 2 Obchodné cesty a expanzia Benátskej republiky v 13. storočí.
Zdroj: zoom-maps.com

Samotný obchod už nepostačoval na pokrytie obrovského množstva kapitálu, ktoré bolo potrebné a živobytie nielen početnej šľachty, ale aj „populari grassi“³¹, ktorí rýchlo získali majetky na Terra Ferme³². Napriek pokusom starých klanov zabrániť tomuto vývoju sa im to nepodarilo. Takto sa investovali veľké sumy, hoci mestá na pevnine proti týmto zásahom protestovali. Medzi časťami obyvateľstva „populari“ a „grandi“³³ dochádzalo len k menším konfliktom, vďaka ich obrovskému bohatstvu. Obe vrstvy sa časom spojili do

²⁹ WHIPPLE, Madison. *Republic of Venice: The Rise & Fall of a Maritime Powerhouse* [online]. Dostupné na: <https://www.thecollector.com/republic-of-venice-history/>

³⁰ Akra - mesto v pobrežnej nížine v severnej časti Izraela.

³¹ Populari grassi – muži, ktorí veľmi rýchlo zbohatli.

³² Terra Ferma - Domini di Terra Ferma bolo vnútrozemské územie Benátskej republiky za pobrežím Jadranského mora v severovýchodnom Taliansku.

³³ Populari a Grandi – skupiny obyvateľov Benátskej republiky rozdelení na základe majetku.

jednej, ktorá bola známa pod názvom „Magni“. Magni mali politickú moc a monopolizovali zisky z diaľkového obchodu. Konfliktnosť sa ešte viac znížila vyslaním 3000 až 4000 mužov a ich rodín na Krétu, čo malo byť riešenie na rastúci počet obyvateľstva. Niektorí šľachtici si dobýjali malé územia nachádzajúce sa v Egejskom mori, na ktoré sa následne vystaňovali, zatiaľ čo iní boli vymenovaní do rôznych vojenských a administratívnych funkcií ako zástupcovia.

Benátska ríša sa v tejto dobe rozprestiera od Benátok po Krétu, pričom jej centrálnym bodom bol Zlatý roh³⁴. Napriek tomu, že Benátky nedokázali konkurovať trom osminám starej ríše, ktoré križiaci odstúpili Enrikovi Dandolovi³⁵, podarilo sa im zabezpečiť dôležité strategické body.

Typickou formou spoločnosti bola takzvaná „Collgantia Commenda“ - komenda. Komenda bola partnerstvom medzi investujúcim partnerom (nazývaným „commendator“ alebo „socius stans“) a cestujúcim partnerom (nazývaným „tractator“ alebo „socius procertans“). Investujúci partner poskytoval kapitál a cestujúci partner vykonával obchodný podnik (zvyčajne námornú dopravu), počiatočný kapitál sa vracal investujúcemu partnerovi a zvyšný zisk sa potom delil. Komenda bola v podstate akciová spoločnosť na financovanie jednej expedície. Táto forma spoločnosti tvorila ranú formu dnešnej komanditnej spoločnosti.³⁶

Arabské dobytie Jeruzalema spôsobilo dlhodobé odklonenie obchodných ciest do Bagdadu a Tabrízu. Hlavným centrom obchodu sa stala Kilikijská Arménia.³⁷ Okrem toho Benáčania stratili svoje hlavné prístavy v Egypte a v roku 1291 aj najdôležitejšie mesto Akko. Mohli sa pokúsiť presadiť len cez Arménsko, Perziu a Turkmenistan. Po dlhých a náročných rokovaní boli opäť prijatí do Byzancie. To bolo veľmi dôležité, pretože plavba cez Bospor bola teraz najdôležitejšou cestou do Strednej Ázie. Nie náhodou Marco Polo v rokoch 1278 až 1291 cestoval po Ázii. Druhá cesta viedla do Trabzonu³⁸ ďalej do Perzského zálivu do Indie, tretia z Tany³⁹ pri ústí rieky Don k Volge a Kaspickému moru do Indie. Väčšia časť obchodu sa však uskutočňovala námornými plavidlami, nie po súši. Benátky tak

³⁴ Zlatý roh - ústie riek Alibey a Kağıthane v Turecku.

³⁵ Enriko Dandolo – benátsky dóža od roku 1192 do roku 1205.

³⁶ HARRIS, Ron. *'The Commenda', Going the Distance: Eurasian Trade and the Rise of the Business Corporation, 1400-1700*. [online]. Dostupné na <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691150772.003.0006>

³⁷ Kilikijská Arménia - stredoveký štát, dedičná monarchia rozprestierajúca sa na území dnešného Turecka v Malej Ázii v Kilikii v rokoch 1198 až 1375.

³⁸ Trabnoz - mesto pri Čiernom mori v historickom kraji Pontos na severovýchodnom pobreží Turecka.

³⁹ Tana - staroveké grécke mesto v delte rieky Don.

vytvorili systém pravidelných konvojov so silnými ochrannými prostriedkami, ale podporovali aj súkromný obchod.

Začiatkom 14. storočia sa republika zapojila do bojov na talianskej pevnine a v Jadranskom a Stredozemnom mori. Keď sa Scaligeriovci dostali k moci vo Verone, republika uzavrela spojenectvo s Carraresiovcami z Padovy, s Florent'anmi a s Viscontiovcami z Milána, ktorí sa obávali vzniku silného územného panstva v srdci severného Talianska. Benátky sa odklonili od svojej prísne námornej politiky a získali zvrchovanosť nad Trevisom, čím si zabezpečili zásobovanie potravinami a zároveň prevzali obranu pozemnej hranice.

Znovu sa obnovil antagonizmus a rivalita s Janovom. Konflikt, ktorý prebiehal najmä v Dalmácii, všetkým sťažoval výskyt čiernej smrti v roku 1348 a hospodárska a finančná kríza spôsobená samotnou vojnou a neúspechom vojenských operácií. V striedaní víťazstiev a porážok obe strany vyčerpali svoje sily a zdroje. Nakoniec druhá protibenátska koalícia priviedla vojnu takmer do samotných Benátok; pri Pule a pri Chioggii boli Benátky najprv porazené a potom vojnu vyhrali v priebehu rokov 1380 až 1381. Turínsky mier v roku 1381 eliminoval janovský politický vplyv v Stredomorí a na východe a ponechal benátsku vládu ako arbitra námorných ciest.

Benátska republika sa aktívne zaoberala výrobou a obchodovaním so soľou, solenými výrobkami a ďalšími produktmi pozdĺž obchodných ciest, ktoré vznikli vďaka obchodu so soľou. Benátky do siedmeho storočia vyrábali vlastnú soľ v Chioggii na obchodné účely, ale nakoniec prešli na nákup a zavedenie výroby soli v celom východnom Stredomorí.⁴⁰ Benátski obchodníci nakupovali soľ a získavali produkciu soli z Egypta, Alžírsku, Krymského polostrova, Sardínie, Ibizy, Kréty a Cypru. Zriadenie týchto obchodných ciest umožnilo benátskym obchodníkom vyzdvihnúť z týchto prístavov aj iný cenný náklad, napríklad indické korenie, ktoré sa používalo na obchodovanie. Potom predávali alebo dodávali soľ a iný tovar do miest v Pádskej nížine - okrem iného do Piacenzy, Parmy, Reggia, Bologne - výmenou za salámu, prosciutto, syr, mäkkú pšenicu a iný tovar. Benátski vývozcovia boli povinní dovážať soľ do Benátok, za čo im bola vyplácaná dotácia – „ordo salis“ Benátsky štát potom soľ so ziskom - formou dane zo soli - ďalej predával na trhy v celom Taliansku, Dalmácii, Slovinsku a „Stato da mar“⁴¹. Benátky mali na mnohých

⁴⁰ *Salt in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/174-aliusid=174.htm>

⁴¹ Stato da mar - "Morský štát" alebo "Morské panstvo" boli námorné a zámorské majetky Benátskej republiky približne od roku 1000 do roku 1797, ktoré v rôznych obdobiach zahŕňali časti dnešnej Istrie, Dalmácie, Čiernej Hory, Albánska, Grécka a najmä Iónske ostrovy, Peloponéz, Krétu, Kyklady, Euboiu, ako aj Cyprus.

z týchto trhov soľný monopol. V roku 1464 vybral soľný úrad 165 000 dukátov bez nákladov, čo predstavovalo približne 15 % všetkých príjmov benátskeho štátu.⁴²

Do konca 15. storočia si Benátky zabezpečili mnohé majetky na Apeninskom polostrove vrátane Verony, Padovy, Este, Bergama a Cremony. Vpád na pevninu pomohol ochrániť obchodné cesty do Európy. Okrem Talianska Benátky v 15. storočí ovládli aj dalmatínske pobrežie, pričom ich územie sa na základe vynútenej dohody s neapolským kráľom Ladislavom rozšírilo od Itrie až po Albánsko. Kráľ pri pokuse o útek späť do Neapola túto krajinu predal. Benátky sa rýchlo chopili situácie a po celom pobreží dosadili šľachticov. Akokoľvek boli ich držby dominantné, v 15. storočí Benátsku republiku sužovala ďalšia mocná ríša. Osmani zabrali väčšinu bývalého byzantského územia a v roku 1423 začali námorné výpravy proti Benátkam. Osmani sa snažili získať benátske územie v Jadranskom, Egejskom a Iónskom mori. V polovici roku 1400 Osmani obsadili Bosnianske kráľovstvo a opäť začali vojnu s Benátkami.

Vojna s Osmanmi trvala až do roku 1503, keď sa Benátky vzdali niektorých svojich území na gréckom a albánskom pobreží.⁴³ Problémy sa však neskončili, pretože v roku 1508 bola proti Benátkam vytvorená Cambraisá liga⁴⁴, ktorú tvorili Španielsko, Uhorsko, Francúzsko a Svätá rímska ríša pod vedením pápeža Júliusa II. Benátska armáda bola spočiatku porazená, ale opäť povstala a získala späť dôležité územia, ako napríklad Veronu, Padovu a Bresciu. Vojna trvala sedem rokov, kým sa pápež a Španielsko od spojenectva neodpojili. Hoci Benátčania po cisárskej vojne znovu získali niekoľko území, už nikdy sa nerozšírili.⁴⁵ Osmani v 70. rokoch 15. storočia znovu získali Cyprus, čo ešte viac prehĺbilo stratu územia a moci republiky. Ekonomika Benátok zase začala upadať v dôsledku nedostatočnej kontroly nad obchodom s korením. Tento úpadok ešte viac prehĺbil nekonkurencieschopný spracovateľský priemysel a strata obchodných partnerov v tridsaťročnej vojne⁴⁶. Benátska republika bola v 17. storočí zmietaná vojnou, pretože

⁴² ASHEAD, S.A.M. (1992). *The Venetian Salt Administration*. In: *Salt and Civilization*. Palgrave Macmillan, London

⁴³ *Turkish – Venetian War (1499 – 1503)*. [online]. Dostupné na: [https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Turkish%E2%80%93Venetian_War_\(1499%E2%80%931503\)#Credits](https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Turkish%E2%80%93Venetian_War_(1499%E2%80%931503)#Credits)

⁴⁴ Cambraisá liga: 10. decembra 1508 vznikla spojenectvom pápeža Júliusa II., cisára Svätej ríše rímskej Maximiliána I., francúzskeho kráľa Ludovíta XII. a Ferdinanda II. z Aragónska, údajne proti Turkom, ale v skutočnosti s cieľom napadnúť Benátsku republiku a rozdeliť jej majetky medzi spojencov.

⁴⁵ *League of Cambrai*. Encyclopedia Britannica, 8 Nov. 2011. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/League-of-Cambrai>

⁴⁶ Tridsaťročná vojna: v európskych dejinách séria vojen, ktoré viedli rôzne národy z rôznych dôvodov vrátane náboženských, dynastických, územných a obchodných súperení.

súperila so Svätou ríšou rímskou a habsburským Španielskom. Začala tiež sériu stovky rokov trvajúcich vojen s Osmanmi.

Zatiaľ čo Benátky strácali svoju vojenskú a hospodársku moc, ich kultúrny kapitál stúpala na hodnote. V 15. až 17. storočí boli Benátky - La Serenissima, stále považované za jedno z najbohatších a najmocnejších talianskych miest a za etalón stabilnej vlády. Udržiavanie umenia považovalo za odvetvie vlády a štýl kontroly a stability republiky určite ovplyvnil štýl jej umenia a architektúry. Hoci z Benátskej republiky pochádzalo niekoľko slávnych umelcov, architektov, sochárov a hudobníkov, mnohí nepochádzali zo samotného mesta. Mnohí umelci pochádzali z benátskych panstiev ako Padova, Verona, Brescia, Istria a Dalmácia. Samotné mesto sa však stalo známym ako centrum renesančného vydávania kníh a predstavovalo jedinečný umelecký štýl, ktorý ovplyvnil veľkú časť západnej Európy na ďalšie storočia.

Maliarstvo benátskej školy bolo väčšinou Talianmi ignorované, ale cudzinci si ho obľúbili. Benátska vláda považovala umenie za politický prínos. Podľa Edwarda Muira v jeho diele *Obrazy moci: Art and Pageantry in Renaissance Venice*, sa štýl harmonickej vlády v Benátkach odrážal v jej maľbe. Namiesto zamerania sa na dynamiku alebo líniovú tvorbu, ako to robili mnohí iní talianski renesanční umelci, bol benátsky štýl charakteristický farbami a oporou v ženských tvaroch.⁴⁷ Medzi najznámejších benátskych renesančných maliarov patrili Giovanni a Gentile Belliniovcí, Giorgione, Tizián a Tintoretto. Architektúra v Benátkach odrážala ich stabilitu a sebavedomie ako republika. Dóžovia si vyžadovali, aby architektúra v republike odrážala moc ich cisárskej krajiny, a to najmä prostredníctvom sebaapresadzovania. Mohutné mramorové sochy a fasády oslavovali politické a hospodárske víťazstvá Serenissimi. Veľkolepé aj konzervatívnejšie paláce vytvárali akýsi kult moci krajiny. Hudba bola tiež jedinečnou časťou benátskeho umenia. Jedinečná bola vďaka spojeniu Baziliky svätého Marka a polychórnej tradícii benátskej hudby. Bola to jedna z najpopulárnejších hudieb, ktoré vzišli z renesancie, a ospevovala vznešenosť republiky. Protiahlé chórové sály baziliky umožňovali naplno využiť polychórovú akustiku, ktorá zostala dominantná až do nástupu barokového hudobného štýlu.⁴⁸

Benátska politika v 16. storočí bola diktovaná potrebou zachovať svoje politické, hospodárske a územné dedičstvo proti postupu Turkov na jednej strane a tlaku veľkých západoeurópskych mocností na strane druhej. Táto potreba bola dôvodom zásahu Benátok

⁴⁷ ZERI, F. GARDNER, E. *Italian Paintings: Venetian School: A Catalogue of the Collection of the Metropolitan Museum of Art, New York, N.Y., 1973*

⁴⁸ *Venice and music*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/329-aliusid=329.htm>

do talianskej krízy cisára Karola V., ich boja proti Turkom od porážky pri Préveze v roku 1538 až po víťazstvo pri Lepante a stratu Cypru v roku 1571 a ich húževnatého odporu voči tlaku pápeža. Benátky upadali do hospodárskej stagnácie, ktorú rozhorčoval ústavný konflikt medzi Consiglio dei Rogati a Radou desiatich o kontrolu verejných financií. Benátsky mier a neutralita znamenali obhajobu bezprostredných záujmov národa, ale prestali sa zúčastňovať na problémoch, do ktorých neboli priamo zainteresované. Duch politického a náboženského konzervativizmu sa tak v Benátkach stával čoraz húževnatejším.

Podľa hospodárskeho historika Jana De Vriesa hospodárska moc Benátok v Stredomorí začiatkom 17. storočia výrazne poklesla. De Vries tento úpadok pripisuje strate obchodu s korením, upadajúcemu nekonkurencieschopnému textilnému priemyslu, konkurencii v oblasti vydávania kníh v dôsledku omladenia katolíckej cirkvi, nepriaznivému vplyvu tridsaťročnej vojny na kľúčových obchodných partnerov Benátok a rastúcim nákladom na dovoz bavlny a hodvábu do Benátok.⁴⁹ Republika nielen že stratila východný trh, ale objavenie nových území na Západe a nových obchodných ciest na Východe zbavilo Európu závislosti od benátskych obchodníkov. Benátky prestali byť stredomorskou veľmocou a ako európskej veľmoci im chýbala výhoda priameho prístupu do Nového sveta, ktorú mali atlantické krajiny. Po dlhej kampani (1645-1669) padla Kréta, posledné benátske panstvo vo východnom Stredomorí, do rúk Osmanov, pričom Benátčania si mohli ponechať len niekoľko pevností. Tento morálny úder však zmiernilo zachovanie Dalmácie a vláda sa po spojení s Rakúskom pokúsila obnoviť svoje postavenie vo východnom Stredomorí oslobodením Morey (Peloponéz) od Osmanov. Brilantná kampaň Francesca Morosiniho⁵⁰ v rokoch 1684 - 1688 zabezpečila Benátkam toto nové grécke územie, ktoré im bolo nakoniec odovzdané v roku 1699. Dobytie sa však ukázalo ako bezvýhodiskové a stalo sa nákladným bremenom a v roku 1718 sa Morea vrátila Turkom. Tým sa skončila benátska aktivita vo východnom a južnom Stredomorí, s výnimkou neúspešného pokusu o alžírskych a tuniských pirátov pod vedením Angela Ema v roku 1769.

Po storočí sužovanom vojnou nasledovala kultúrna renesancia v Benátkach až do 18. storočia. Po strate územia Kréty v prospech Osmanov začali Osmani v roku 1714 aj poslednú osmanko-benátsku vojnu. Do konca 18. storočia sa väčšina majetkov Benátok nachádzala na Apeninskom polostrove. Väčšina Benátčanov sa napriek vojne s Osmanmi tešila relatívnemu storočiu mieru.

⁴⁹ DE VRIES, J. *Economy of Europe in an Age of Crisis, 1600–1750*. New York: Cambridge University Press. 1976, *The American Historical Review*, Volume 82, 3. vydanie, Jún 1977, Strany 623–624

⁵⁰ Francesco Morosini: benátsky dóža v rokoch 1688 až 1694, v čase vrcholiacej Veľkej tureckej vojny.

Koniec republiky nastal po vypuknutí Francúzskej revolúcie. Napoleon, odhodlaný zničiť benátsku oligarchiu, tvrdil ako zámienku, že Benátky sú voči nemu nepriateľské a ohrozujú jeho ústupovú líniu počas rakúskeho ťaženia v roku 1797. Po uzavretí Leobenského mieru zostali Benátky bez spojenca a posledný dóža Ludovico Manin bol 12. mája 1797 zosadený. Namiesto republikánskej vlády bola zriadená dočasná demokratická samospráva, ale ešte v tom istom roku boli Benátky odovzdané Rakúsku. Odkaz Benátskej republiky však žije ďalej ako inšpirácia pre osvietenských mysliteľov, pokiaľ ide o stabilné a prosperujúce republikánske vlády.⁵¹

⁵¹ WHIPPLE, Madison. Republic of Venice: The Rise & Fall of a Maritime Powerhouse, TheCollector.com, August 5, 2023. [online]. Dostupné na: <https://www.thecollector.com/republic-of-venice-history/>

2 Cieľ práce a metodika skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce je systematicky preskúmať historický význam a postavenie Benátskej republiky v rozvoji medzinárodného obchodu v období stredoveku a novoveku.

Na dosiahnutie hlavného cieľa bakalárskej práce sme stanovili niekoľko parciálnych cieľov, ktoré budú slúžiť ako etapy v rámci realizovaného výskumu a analýzy. Naše parciálne ciele sú nasledovné:

- zmapovať historický vývoj Benátskej republiky,
- preskúmať politické a ekonomické faktory, ktoré viedli k vzniku Benátskej republiky,
- analyzovať obchodné aktivity a stratégie Benátskej republiky,
- poukázať na význam obchodných ciest a ich vplyv na prosperitu Benátok,
- analyzovať štruktúru a komoditné zloženie benátskeho obchodu v stredoveku a novoveku,
- zhodnotiť úlohu Benátok v prepojení medzi Východom a Západom,
- analyzovať vplyv Benátok na rozvoj obchodných praktík a inštitúcií v Európe,
- zhodnotiť prínos Benátskej republiky k rozvoju medzinárodného obchodu.

Záverečná bakalárska práca má 4 kapitoly, za nosné považujeme kapitoly „Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí“ a „Výsledky práce“. V prvej kapitole sme poukázali na súčasný stav mesta Benátky, na jej úlohu v medzinárodnej sfére a na množstvo problémov, ktorým mesto v súčasnosti čelí. Využitím historickej analýzy sme sa zamerali na historický vývoj Benátskej republiky od jej vzniku v 6. storočí až po jej zánik v 18. storočí. Geografickou analýzou sme poukázali na trasy a destinácie benátskeho obchodu v stredoveku a novoveku. Zhodnotili sme vplyv geografických faktorov na rozvoj obchodu. Druhá kapitola vyzdvihuje a zdôrazňuje predpoklady, ktorými Benátky disponovali, a ktoré im pomohli stať sa námornou a obchodnou veľmocou. Na základe analýzy štatistických údajov sme poukázali na vplyv Benátok na medzinárodný obchod a zhodnotili sme ich význam v porovnaní s inými významnými obchodnými centrami daného obdobia.

Údaje a podklady potrebné k spracovaniu a tvorbe záverečnej práce sme čerpali z internetových zdrojov, odborných časopisov a z kníh. Využili sme stránky zameriavajúce sa na kompletnú históriu Benátok, ako je webová stránka venicethefuture.com, oficiálnu stránku UNESCO či databázu researchgate.com. Využili sme rôzne články z ekonomických

časopisov ako napríklad z článok „Benátky dobyli svet obchodovaním“ z časopisu Trend a odborných prác, ako je práca Luciana Pezzola „The rise and decline of a great maritime power: 1250-1650“, zameriavajúcich sa na vývoj a ekonomickú históriu Benátskej republiky, ako aj na rôzne remeslá a obchody, ktoré podporovali ekonomický rozvoj Serenissimy. Z knižných zdrojov sme použili napríklad knihu Johna Juliusa Norwicha, slávneho anglického historika a autora, s názvom A History of Venice, či knihu „A Companion to Venetian History“, ktorej editor bol Eric. R. Dursteler.

3 Výsledky práce

Benátska republika, kedysi malá osada na ostrovoch v Jadranskom mori, sa vypracovala na dominantnú námornú a obchodnú veľmoc v stredoveku a novoveku. Jej vzostup k sláve bol výsledkom jedinečnej kombinácie geografickej polohy, podnikavého ducha, efektívneho riadenia a ochoty riskovať a inovovať.

Strategická poloha Benátok na križovatke obchodných ciest medzi Východom a Západom im dávala strategickú výhodu v medzinárodnom obchode. Mesto malo prístup k Jadranskému moru, Stredozemnému moru a cez Alpy aj k severným obchodným trasám. Benátčania, skúsení obchodníci a podnikatelia, ochotní riskovať a investovať do nových obchodných príležitostí, vybudovali rozsiahlu obchodnú sieť siahajúcu od Číny až po Anglicko, obchodujúc s rôznymi tovarmi, ako sú korenie, hodváb, drahé kovy, sklo a soľ.

Benátky mali stabilný a efektívny systém vlády založený na oligarchii. Vláda zložená z bohatých a vplyvných obchodníkov si uvedomovala dôležitosť obchodu a prosperity pre republiku. Zdokonalila sa lodná stavba a navigácia pomocou kompasu a mapy. Benátčania vyvinuli systém podvojného účtovníctva, ktorý im umožnil efektívne sledovať svoje príjmy a výdavky. Tieto faktory sa vzájomne dopĺňali a posilňovali, čím pomohli Benátkam stať sa dominantnou námornou a obchodnou veľmocou. Benátky boli príkladom toho, ako strategická poloha, podnikavý duch, efektívne riadenie a rôzne inovácie vedú k prosperite a rozkvetu.

V ranom stredoveku sa Benátky zameriavali na miestny obchod a rybolov.⁵² Najväčší rozvoj samotného mesta a jeho medzinárodného obchodovania sa dial počas 11. až 16. storočia. Obdobie 11. storočia označil rozvoj obchodu a remesiel. Obchodovalo sa hlavne s korením, hodvábom, zlatom, striebrom a výrobkami od benátskych remeselníkov, ako napríklad benátske sklo a látky, ktoré boli veľmi známe a žiadané v celej Európe.⁵³ Benátky sa neskôr stali centrom bankovníctva v Európe a poskytovali pôžičky obchodníkom a dokonca aj vládam.⁵⁴ Benátske dukáty sa časom stali jednou z naj dôveryhodnejších mien Európy. Dvanásťte storočie je charakterizované založením benátskeho Arzenálu.⁵⁵ Pôvodná lokalita sa nazývala "Arsenale Vecchio" (starý arzenál); pozemný prístav, ktorý bol spojený

⁵² Venice – the floating city. [online]. Dostupné na: <http://gehna-venice.weebly.com/movement.html>

⁵³ COSGROVE, D. E. , CESSI, R. a FOOT, J. (2024, April 4). *Venice*. Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/place/Venice>

⁵⁴ *Venetian Banking & Merchant Banking*. [online]. Dostupné na: <https://faisalkhan.com/learn/essays/venetian-bankers-merchant-banking/#:~:text=The%20Rialto%20area%20in%20Venice,lending%20practices%20of%20earlier%20times.>

⁵⁵ *Arsenale*. [online]. Dostupné na: <https://www.labiennale.org/en/venues/arsenale>

s južnou lagúnou jedným kanálom. Arzenál bol rozdelený na rôzne oblasti, z ktorých každá vyrábala konkrétne prefabrikované časti lodí alebo iné námorné komponenty, ako napríklad výzbroj, muníciu a laná. Počas najväčšej prosperity arzenálu, v 15. – 16. storočí, tieto súčasti robotníci dokázali zložiť do lode už za jeden deň.⁵⁶

3.1 Predpoklady Benátok na úspech v oblasti medzinárodného obchodu a obchodné privilégiá

Od 9. do 12. storočia boli Benátky **mestským štátom**⁵⁷. Vďaka svojej **strategickej polohe** na čele Jadranského mora boli Benátky takmer neotrasiteľnou námornou a obchodnou silou. Mesto sa stalo prosperujúcim obchodným centrom medzi západnou Európou a zvyškom sveta (najmä Byzantskou ríšou a islamským svetom).⁵⁸ V priebehu 11.-12. storočia boli položené základy obchodnej moci Benátok. V 12. a 13. storočí dobyli Benátčania rôzne územia v severnom Taliansku a na Balkáne, čím si zaistili kontrolu nad dôležitými obchodnými cestami. Taktiež udržiavali čulé **obchodné styky s mestami v okolí Brennerského priesmyku**⁵⁹, ako napríklad Bolzano⁶⁰ a Innsbruck⁶¹, čím si zabezpečili prístup k striebru, zlatu, medi, železu, obilii či vínu.⁶²

Pred rokom 1200 Benátska republika obsadila východné pobrežie Jadranského mora, pretože tam sídliači piráti ohrozovali obchod.⁶³ Neskôr obsadila aj viacero ďalších území, ako napríklad Dalmácia a Istria. Tieto obsadené územia môžeme vidieť na obrázku 3.

⁵⁶ *The Arsenal of Venice – History and Development*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/the-arsenal-of-venice/>

⁵⁷ Mestský štát - talianska talasokracia, alebo Repubblica Marinara, ďalšími tromi boli Janov, Pisa a Amalfi.

⁵⁸ *The History of Venice: Italy's Historic 'Floating City'*. [online]. Dostupné na: <https://www.europeanwaterways.com/blog/history-of-venice/>

⁵⁹ Brennerský priesmyk - horský priesmyk v Zillertalských Alpách pozdĺž hraníc Rakúska a Talianska.

⁶⁰ Bolzano - mesto na severe Talianska v regióne Tridentsko-Južné Tirolsko.

⁶¹ Innsbruck – mesto na západe Rakúska v časti Tirolsko.

⁶² The Germans in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/247-aliusid=247.htm>

⁶³ Piracy on the North Adriatic. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/315-aliusid=315.htm>

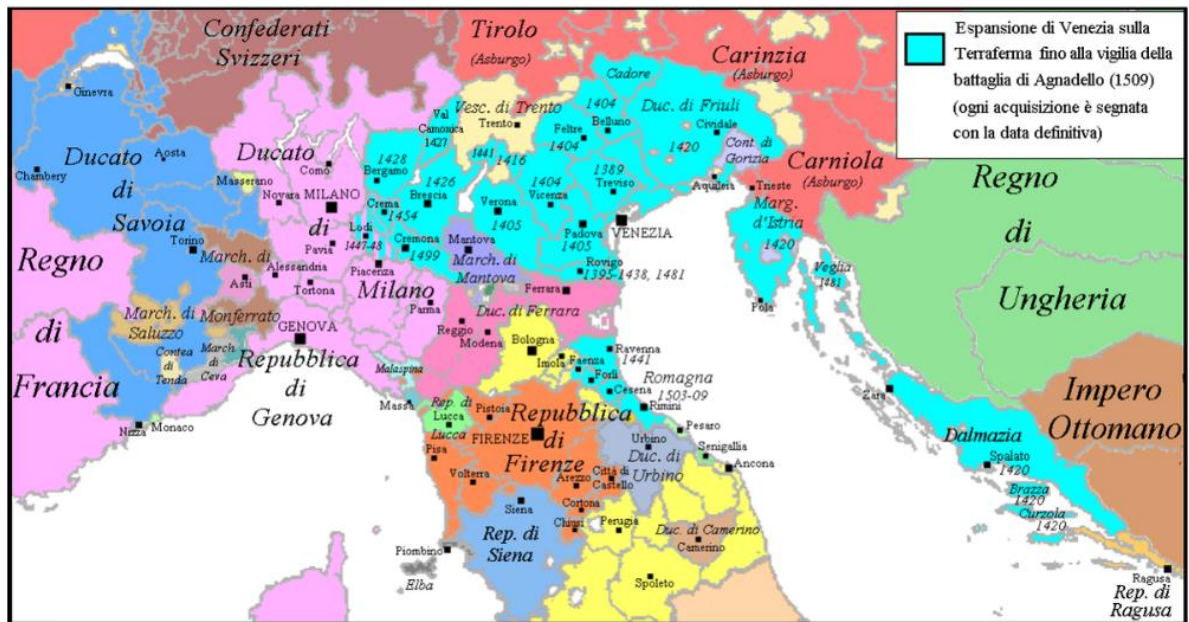

Obrázok 3 Obsadené územia na východnom pobreží Jadranského mora počas 7. - 18. storočia.
Zdroj: zoom-maps.com

Neskoršie pevninské majetky, ktoré sa rozprestierali cez jazero Lago di Garda⁶⁴ až po rieku Adda na západe, boli známe ako "Terraferma" a boli získané ako nárazník proti bojovným susedom a na ochranu alpských obchodných ciest a zabezpečenie dodávok pevninskej pšenice, od ktorých bolo mesto závislé. Pri budovaní svojho námorného obchodného impéria získala republika kontrolu nad väčšinou ostrovov v Egejskom mori vrátane Cypru a Kréty a stala sa významným sprostredkovateľom moci na Blízkom východe.⁶⁵ Benátky si správou svojich pevninských území získali vernosť obyvateľov miest ako Bergamo, Brescia a Verona, ktorí sa spojili na obranu benátskej suverenity, keď ju ohrozovali útočníci. Obrázok 4 znázorňuje územie Benátskej republiky spolu s rokmi, kedy boli jednotlivé územia získané.

⁶⁴ Lago di Garda – jazero na severe Talianska medzi Pádskou nížinou a Alpami; najväčšie talianske jazero.

⁶⁵ *The History of Venice: Italy's Historic 'Floating City'*. [online]. Dostupné na: <https://www.europeanwaterways.com/blog/history-of-venice/>

Obrázok 4 Územie Benátskej republiky a územie "Terraferma" - vyznačené tyrkysovou farbou.
Zdroj: venicethefuture.com

V roku 976 Pietro Orseolo I., hlava Benátok, zaviedol **cirkevný desiatok**⁶⁶. Prvé desiatky išli na obnovu mesta zničeného požiarom a na obnovu hlavnej baziliky svätého Marka. V pracovných dňoch úradníci vydávali povolenia a vyberali dane na námestí pred Bazilikou svätého Marka, vedľa remeselníckych obchodov.

Benátky vytvorili veľké **obchodné a vojenské loďstvo**. Táto flotila umožnila v 10. až 11. storočí úspešne bojovať proti pirátom na Jadrane a zabezpečiť relatívne bezpečnú plavbu pre obchodníkov. Benátky pomáhali Byzancii v boji proti Normanom, Saracénom a seldžuckým Turkom v Stredozemnom mori. V roku 1082 vydal byzantský cisár Alexios Komnenos ako vďaka za vojenskú pomoc **Zlatú bulu**, ktorá udeľovala benátskym obchodníkom obchodné výsady a oslobodzovala ich od daní.⁶⁷ Boli oslobodení od obchodných ciel v Byzancii, zatiaľ čo miestni obyvatelia platili clo vo výške 10 % z hodnoty tovaru. Benáčania mohli voľne cestovať po Byzantskej ríši a mohli využívať celú obchodnú štvrť v Konštantínopole.⁶⁸ V roku 1177 dôža, hlava Benátskej republiky, sprostredkoval rokovania medzi cisárom Svätej ríše rímskej Fridrichom I. a pápežom Alexandrom III.. Výsledkom tohto stretnutia, ktoré sa skončilo mierovou zmluvou, bolo **oslobodenie**

⁶⁶ Cirkevný desiatok - cirkevná daň v hodnote jednej desatiny úrody poľnohospodárskych produktov.

⁶⁷ WHIPPLE, Madison. Republic of Venice: The Rise & Fall of a Maritime Powehouse. [online]. Dostupné na: <https://www.thecollector.com/republic-of-venice-history/>

⁶⁸ GONZÁLES DE LARA, Yadira. *The Secret of Venetian Success. The Role of the State in Financial Markets*. Instituto Valencano de Investigaciones Económicas, S.A., September 2005

benátskych občanov od cestného mýta v celej Itálii a získanie obchodných výsad v cisárskych krajinách.⁶⁹

Koncom 13. storočia boli Benátky najprosperujúcejším mestom v celej Európe. Na vrchole svojej moci a bohatstva **dominovali stredomorskému obchodu** a 36 000 námorníkov obsluhovalo 3 300 lodí.⁷⁰ Popredné benátske rodiny medzi sebou súperili o výstavbu najväčších palácov a podporovali tvorbu najväčších a najtalentovanejších umelcov. Benátska vládna štruktúra sa v niektorých ohľadoch podobala republikánskemu systému starovekého Ríma. Mesto riadila Veľká rada zložená z členov najvplyvnejších rodín v Benátkach, ktorá menovala všetkých verejných činiteľov a volila senát zložený z 200 až 300 osôb. Senát potom zvolil Radu desiatich, tajnú skupinu, ktorá mala moc nad správou mesta. Jeden člen veľkej rady bol zvolený za "dóžu" alebo vojvodu, slávnostnú hlavu mesta.⁷¹ Spočiatku mali občania právomoc udeliť alebo neudeliť svoj súhlas každému novozvolenému dóžovi.⁷² Dóža teoreticky zastával svoj volený úrad doživotne; v praxi bolo niekoľko dóžov donútených na nátlak svojich oligarchických rovesníkov vzdať sa úradu a odísť do kláštorného ústrania, keď sa cítili zdiskreditovaní politickým neúspechom.

Vládnuca trieda a náboženské vedenie sa snažili vytvoriť **tolerantné prostredie**, v ktorom mohli zahraniční obchodníci (Arméni, Slovania, Gréci a Židia) pôsobiť relatívne slobodne. Hoci teoreticky mesto bolo súčasťou katolíckeho sveta, malo privilegované vzťahy s Byzantskou ríšou.⁷³ Získaním relikvií svätého Marka z Alexandrie v roku 828 sa fakticky vyhlásilo za nezávislé od pápeža aj patriarchu.

Vďaka kombinácii uvedených predpokladov sa Benátkam podarilo stať sa dominantnou námornou a obchodnou veľmocou v stredoveku a novoveku. Ich úspech slúži ako príklad toho, ako strategická poloha, podnikavý duch, efektívna vláda, inovatívnosť a silné námorníctvo môžu viesť k prosperite a rozkvetu v oblasti medzinárodného obchodu.

⁶⁹ MADDEM, T. F. (2002). The Chrysobull of Alexius I Comnenus to the Venetians: The Date and the Debate. Journal of Medieval History. [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/3334891/The_Chrysobull_of_Alexius_I_Comnenus_to_the_Venetians_The_Date_and_the_Debate

⁷⁰ TAYLOR, B., Birds, Boats, and Bonds in Venice: The First AAA Government Issue. [online]. Dostupné na: <https://ritholtz.com/2013/12/birds-boats-and-bonds-in-venice-the-first-aaa-government-issue/>

⁷¹ Venice and Milan (1300 – 1499). [online]. Dostupné na: <https://www.sparknotes.com/history/european/renaissance1/section5/#:~:text=During%20the%20late%20thirteenth%20century,3%2C300%20ships%2C%20dominating%20Mediterranean%20commerce.>

⁷² CESSI, R., FOOT, John a COSGROVE, Denis E. (11. marec 2024). *Venice*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Venice>

⁷³ CARBONI, S. *Venice and the Islamic World, 828–1797*. In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000. [online]. Dostupné na: http://www.metmuseum.org/toah/hd/vnis/hd_vnis.htm

Je dôležité poznamenať, že Benátky neboli bez svojich problémov. V neskoršom období

novoveku čelili republika rastúcej konkurencii zo strany iných európskych mocností, ako napríklad Španielsko a Holandsko. Benátky sa tiež museli vyrovnávať s vnútornými politickými a sociálnymi nepokojmi. Napriek týmto výzvam si Benátky zachovali svoju pozíciu ako významné obchodné centrum až do 18. storočia.

Križiacke výpravy hrali v podpore zahraničnoobchodnej činnosti Benátskej republiky mimoriadne dôležitú úlohu. Ich strategická poloha na Jadranskom mori a rozvinutá námorná infraštruktúra z nich robili ideálneho partnera pre križiakov smerujúcich do Svätej zeme. Nasledujúce body poukážu na formy logistickej podpory Benátok počas križiackych výprav:⁷⁴

- **Križiacka výprava z roku 1096:** Benátky poskytli križiakom loďstvo s viac ako 200 loďami na prepravu vojsk do Svätej zeme.
- **Štvrtá križiacka výprava (1202 – 1204):** V roku 1202 Benátčania pomohli križiakom dobyť Konštantínopol, hlavné mesto Byzantskej ríše, tým, že im poskytli lode a vojenskú podporu.
- **Križiacka výprava z roku 1291:** Mesto financovalo výpravu kráľa Edwarda I. Anglického do Svätej zeme.

Benátky poskytli križiakom lode a financie a na oplátku získali možnosť obchodovať bez platenia daní. Štvrtá križiacka výprava v roku 1204 bola pre Benátsku republiku mimoriadne výhodná. Pred križiackou výpravou sa benátski panovníci na čele s dóžom Enricom Dandolo dohodli s križiakmi na preprave 33 500 vojakov za 85 000 strieborných mariek.⁷⁵ ⁷⁶V tom čase to bola obrovská suma prevyšujúca celkový ročný príjem anglických a francúzskych kráľov. Nakoniec však bolo bojovníkov o tretinu menej a požadovanú sumu sa im nepodarilo vyzbierať. Benátsky dóža presvedčil križiakov, aby zaútočili na obchodných rivalov Benátok v Stredomorí - mestá Zadar a Konštantínopol.⁷⁷ Vďaka týmto vojenským akciám získali Benátky polovicu koristi križiakov a významné územia Byzantskej ríše, vrátane strategicky dôležitých pobrežných území od Dalmácie po Čierne

⁷⁴ SETTON, M. K. *A History of the Crusades*. University of Wisconsin Press, 1969. [online]. Dostupné na: <https://digital.library.wisc.edu/1711.dl/CIU62AEG4C5T8F>

⁷⁵ *The History of Venice: Italy's Historic 'Floating City'*. [online]. Dostupné na: <https://www.europeanwaterways.com/blog/history-of-venice/>

⁷⁶ PEZZOLO, L., *The Rise and Decline of a Great Power: Venice 1250-1650* (May 2006). University Ca' Foscari of Venice, Dept. of Economics Research Paper Series No. 27/WP/2006. [Online]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=947814>

⁷⁷ ECHEBARRIA, Daniel. *Byzantine Sorrow and Venetian Joy. The Failure of Byzantine Diplomacy and the Expansion of Trade in the Mediterranean, 700-1200*. University of Nevada, Reno

more, Krétu a ďalšie ostrovy.⁷⁸ Nový byzantský cisár potvrdil privilégia Benátok a zakázal obchod s krajinami, ktoré proti Benátkam bojovali. Štvrtá križiacka výprava mala pre Benátky trvalé následky v rôznych oblastiach:⁷⁹

- **Ekonomická prosperita:** Benátky sa stali najbohatším a najmocnejším mestom v Stredozemnom mori. Ich obchod a prosperita rástli a mesto sa stalo centrom kultúry a umenia.
- **Politická moc:** Benátska republika sa stala dominantnou politickou silou v regióne a jej vplyv sa rozšíril do celej Európy.
- **Kultúrny vplyv:** Benátky absorbovali bohatú kultúru Byzantskej ríše a stali sa centrom renesancie.

Po štvrtej križiackej výprave došlo k výraznému rastu benátskej kolónie v Konštantínopole, ktorá napriek plieneniu zostala veľkým a bohatým mestom. Jej objem obchodu bol porovnateľný s objemom obchodu samotných Benátok. V roku 1261 Michal Palaiologos⁸⁰ (1224 - 1282) vyhnal Benátčanov z Konštantínopolu a ich výsady odovzdal Janovčanom.⁸¹ Neskôr sa Benátčania mohli do mesta vrátiť, ale stratili svoje monopolné práva. Benátski obchodníci následne začali obchodovať v Čiernom mori a mali základňu v Sudaku na Kryme. Obchodovali so Zlatou hordou⁸² a získavali obilie, kožušiny, soľ, ryby a otrokov. Obchodovali aj s Egyptom na juhu a s Levantou⁸³ na východe Stredozemného mora, kam prichádzal tovar z Indie a Číny. Vďaka svojej strategickej polohe a obchodnej moci na Jadrane sa Benátky stali centrom obchodu pre susedné regióny, čo prinášalo značné príjmy do rozpočtu republiky. Benátski vládcovia sa postarali o to, aby obchodníci prepravujúci tovar cez Jadranské more mali pohodlný a výhodný príchod do prístavu, kde mali k dispozícii všetko potrebné na ubytovanie, uskladnenie tovaru a obchodovanie. Zahraniční obchodníci platili rovnaké clá ako miestni, ale nemohli predávať tovar mimo Benátok. Benátski obchodníci tak boli veľkoobchodnými sprostredkovateľmi a profitovali z

⁷⁸ The Fourth Crusade. [online]. Dostupné na: <http://www.basilicasanmarco.it/storia-e-societa/la-iv-crociata/?lang=en>

⁷⁹ Venice and the Crusades. [online]. Dostupné na: <https://images.library.wisc.edu/History/EFacs/HistCrus/0001/0005/reference/history.crusfive.i0022.pdf>

⁸⁰ Michael Palaiologos - byzantský spoluvládca svojho otca Andronika II. od roku 1295, ktorý napriek úsiliu v boji proti Turkom a proti vpádom katalánskych žoldnierov nedokázal zvrátiť úpadok ríše.

⁸¹ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, March 27). *Michael IX Palaeologus*. Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Michael-IX-Palaeologus>

⁸² Zlatá horda - Kypčacký chanát/Chanát Kypčak alebo Ulus Džučí bol moslimský štát v južnej európskej časti dnešného Ruska a okolí a na západnej Sibíri.

⁸³ Levanta - približný historický geografický pojem označujúci rozsiahlu oblasť vo východnom Stredomorí západnej Ázie a hlavné územie politického pojmu Blízky východ.

d'alsieho predaja tovaru. Dalším obmedzením bolo, že zahraniční obchodníci museli dovážať tovar buď na benátskych lodiach, alebo na lodiach krajiny, v ktorej sa tovar vyrábal.

Rýchly rozvoj obchodu si vyžiadal zjednodušenie platieb, poskytovanie pôžičiek a uľahčenie prevodu peňazí do vzdialených krajín. V 13. storočí začali Benátky vo veľkej miere používať zmenky⁸⁴ - benátske dlžobné úpisy - a vytvorili prvý dlhový fond na svete, ktorý pozostával zo všetkých dlhových záväzkov.

3.2 Daňový systém a inovácie v oblasti financií

Rozmach v oblasti medzinárodného obchodu donútil Benátky nielen k používaniu zmeniek, ale aj k zavedeniu rôznych typov daní a následne vývoju systému zdaňovania. Neskoršie nastala aj daňová reforma. Rozvoj podnietil aj rôzne inštitucionálne inovácie.

Daňový systém Benátskej republiky

V období stredoveku sa benátsky daňový systém skladal z nasledovných typov daní:

- **Daň z nehnuteľností – „estimo“:** Výška dane sa stanovovala na základe hodnoty nehnuteľností a bola hlavným zdrojom príjmov pre republiku. Hodnota nehnuteľností sa pravidelne prehodnocovala a daňové sadzby sa upravovali podľa potreby.
- **Daň z príjmu – „dazio“:** Táto daň sa vyrubovala na základe príjmu jednotlivca alebo podniku. Bola progresívna, čo znamená, že bohatí platili vyššie sadzby daní ako chudobní.
- **Daň z obchodu - „gabella“:** Tento typ dane sa vzťahoval na tovar, ktorý sa do Benátok dovážal alebo z nich vyvážal. Daňové sadzby sa líšili v závislosti od druhu tovaru a jeho hodnoty.
- **Daň z dedičstva – „collazione“:** Táto daň sa vzťahovala na majetok, ktorý sa zdedil po smrti osoby. Daňová sadzba bola závislá od stupňa príbuznosti medzi dedičom a zosnulým.

V Benátkach sa hlavná daň vyberala z veľkoobchodných transakcií. Hoci jej sadzba bola nižšia ako 1 % z hodnoty tovaru, vďaka veľkému obratu prinášala do štátnej pokladnice značné príjmy.⁸⁵ Vysoký príjem pochádzal z obchodu so soľou. Vláda úplne kontrolovala výrobu a predaj soli. Výrobcovia boli povinní dodávať soľ soľnej komore, ktorá vydávala vývozné povolenia s uvedením miesta určenia, objemu a predajnej ceny. Benátky ukladali

⁸⁴ Zmenka – písomný dokument potvrdzujúci záväzok dlžníka.

⁸⁵ Digital Tax Digest. *The History of Taxation: Republic of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

množstvo spotrebných daní na rôzne tovary, najmä na tovar bežnej potreby a potraviny vrátane oleja, vína a mäsa. Spotrebné dane sa vyberali nasledovne: skupina ľudí vytvorila fond, zaplatila spotrebnú daň vopred a potom ju vyberala od obchodníkov.⁸⁶ Existovali aj pomerne exotické dane, ako napríklad daň zo sviečok platená v prospech cirkvi. Najprv sa odvádzala len z platov lodných tesárov a potom sa rozšírila aj na ostatné remeselnícke cechy. Ďalšie rozpočtové príjmy pochádzali z prenájmu mestských pozemkov, na ktorých sa nachádzali trhy a príľahlé ulice, obchodníkom a remeselníkom. V roku 1164 udelili Benátky skupine investorov právo vyberať poplatky za stánky, meranie výrobkov a iné príjmy z trhoviska na 11 rokov výmenou za pôžičku vo výške 1 150 strieborných mariek (približne 225 kg striebra). Tento model pôžičky sa stal dôležitým zdrojom príjmov do rozpočtu Benátskej republiky.

V 13. storočí Benátky začali asimilovať pevninské územia (Terraferma) a vyberali z nich tribút⁸⁷, ktorý predstavoval približne 30% ich rozpočtových príjmov. Začiatkom 15. storočia došlo k nárastu príjmov z Terrafermy o 50%.⁸⁸ V roku 1453, v dôsledku trvalého rozpočtového deficitu, vláda zaviedla nútené pôžičky a zdvojnásobila dane z obchodu a prepravy. Obyvatelia Terrafermy žijúci v Benátkach boli zdanení vo výške polovice svojich príjmov z majetku na talianskej pevnine. V roku 1453 začala daňová reforma a bol zavedený aj priamy systém daní z príjmu. Prudko sa zvýšili dane z obchodu, námornej prepravy tovaru a životných potrieb⁸⁹. Daňová reforma trvala do roku 1463, keď nútené pôžičky a nepriame dane nahradil štátny desiatok (10% daň z príjmu)⁹⁰. Hlavné charakteristiky daňového systému po daňovej reforme:

- Zaviedli sa **nové dane**, ako napríklad daň z hlavy (testatico) a daň z majetku (decimo). Tieto dane mali dopadnúť spravodlivejšie na bohatých a chudobných.

⁸⁶ ALFANI, G., DI TULLIO, M. . *The Venetian Fiscal System: Centre and Periphery*. V *The Lion's Share: Inequality and the Rise of the Fiscal State in Preindustrial Europe*, Cambridge: Cambridge University Press. [online]. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/lions-share/venetian-fiscal-system/7942F5C28872F3653230F9AB01A6B34D>

⁸⁷ Tribút - pôvodne nepravidelná dávka uvalená na občanov, nevojakov, v čase vojny za účelom zabezpečenia výstroje a proviantu pre vojsko.

⁸⁸ Digital Tax Digest. *The History of Taxation: Republic of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

⁸⁹ ALFANI, G., DI TULLIO, M. *The Venetian Fiscal System: Centre and Periphery*. V *Lion's Share: Inequality and the Rise of the Fiscal State in Preindustrial Europe*, Cambridge: Cambridge University Press. [online]. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/lions-share/venetian-fiscal-system/7942F5C28872F3653230F9AB01A6B34D>

⁹⁰ MUELLER, R.C. *The Venetian Money Market: Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500*. Johns Hopkins University Press, 2019. [online]. Dostupné na: https://muse.jhu.edu/pub/1/oa_monograph/chapter/2411286/pdf

- Daňové sadzby pre existujúce dane, ako napríklad daň z nehnuteľností (estimo) a daň z obchodu (gabella), sa zvýšili, aby sa financovali vojny a iné výdavky.
- Daňový systém sa zjednodušil a zefektívnil, aby sa znížili administratívne náklady a zlepšila sa vyberateľnosť daní.
- Systém sa stal viac závislým od nepriamych daní, ako sú dane z tovaru a služieb, ktoré platili priamo spotrebitelia.

Úrady vytvorili kataster na zaznamenávanie nehnuteľností a príjmov občanov, aby sa mohli vypočítať príjmy a nespoliehali sa na vyhlásenia vlastníkov. Zavedenie desiatku však nevedlo k zrušeniu nútených pôžičiek. Naopak, desiatok sa používal na splácanie nových pôžičiek. V roku 1482, počas bitky o provinciu Ferrara, bola vyhlásená nová pôžička s "tradičnou" sadzbou 5 %⁹¹. Keďže pôžička bola krytá desiatkom, bola atraktívna. Ohotne ju kupovali nielen Benátčania, ale aj zahraniční investori. Na začiatku 16. storočia tvorili príjmy z dane z príjmu necelých 15 % všetkých príjmov republiky - približne 160 000 dukátov. Dane z tranzitu tovaru a spotrebné dane prinášali približne 20 %, predaj soli 8,5 % a pevninským mestám takmer 30 %. Celkové príjmy predstavovali približne 1,2 milióna dukátov, zatiaľ čo výdavky bez vojenských nákladov mierne presahovali 0,6 milióna dukátov. Úroky z dlhopisov predstavovali 155 000 dukátov, čo bola približne štvrtina celkových výdavkov mesta.⁹²

V 16. storočí úrady uvalili na remeselnícke cechy tzv. nepostrehnuteľnú daň. Pochádzala zo špeciálneho fondu, ktorý dopĺňali remeselnícke cechy, aby namiesto vysielania svojich kvalifikovaných robotníkov do služby najímali galejníkov. V 17. storočí vláda zaviazala cechy, aby tieto príspevky odvádzali do štátneho fondu, ktorý slúžil na vyplácanie regrútov. Príspevky sa líšili podľa príjmov cechov.⁹³

Vedenie mesta si nevyžadovalo značné finančné prostriedky. Benátky mali minimálny štátny aparát. Všetky funkcie vrátane správy mincovne a výberu daní a cieľ vykonávali najprv dóža a jeho pomocníci a potom volené komisie. Obyvateľstvo Benátok bolo rozdelené do farností (komunit). V rôznych rokoch existovalo 60 až 70 farností⁹⁴, ktoré

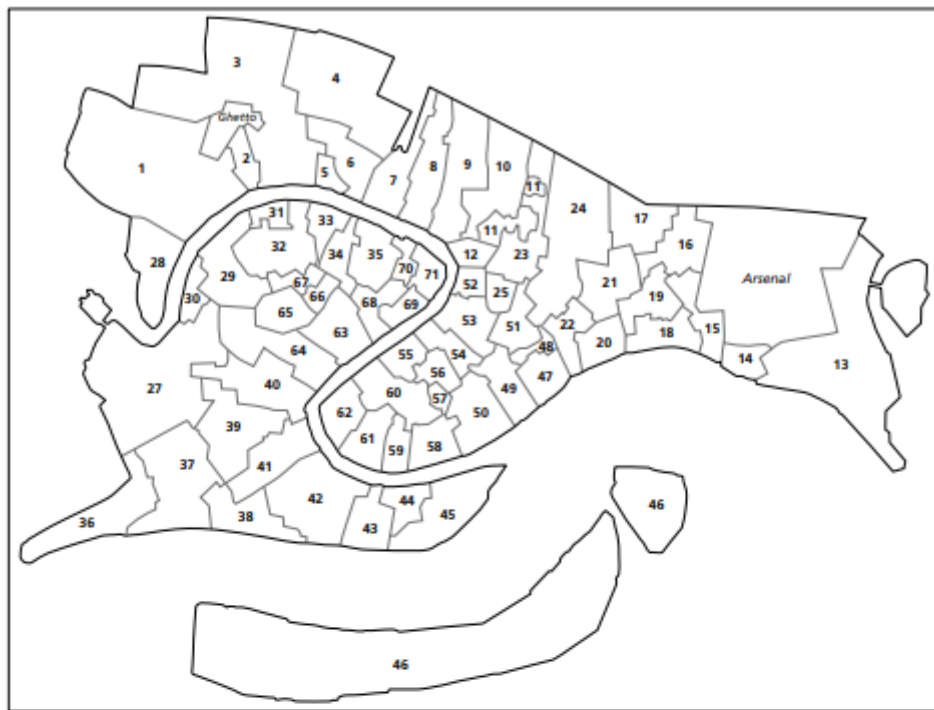
⁹¹ O'CONNELL, M. *Legitimizing Venetian Expansion: Patricians and Secretaries in the Fifteenth Century*. [online]. Dostupné na: https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi3g9/topics/sea_land/stato_da_mar_and_stato_da_terra/legacy_kohl.pdf

⁹² Digital Tax Digest. The History of Taxation: Republic of Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

⁹³ *Craft Guilds In Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/317-aliusid=317.htm>

⁹⁴ CRISTELLON, C., MENCHI, S. (2013). "Religious Life". V *A Companion to Venetian History, 1400–1797*. Leiden, The Netherlands: Brill. [online]. Dostupné na: https://doi.org/10.1163/9789004252523_01

môžeme vidieť na obrázku 5. V rámci farnosti sa o výber daní a nútených pôžičiek staral predstavený farnosti, ktorého menoval dóža spomedzi miestnych obyvateľov, zvyčajne šľachtických rodín. Z daňových príjmov sa platili platy úradníkov, väzenia, mosty, kanály, vianočná a veľkonočná almužna a úroky zo štátneho dlhu.⁹⁵

Parishes of Venice		
1. S. Geremia	27. S. Croce	51. S. Zulian
2. S. Lunardo	28. S. Lucia	52. S. Bortolomio
3. S. Marcuola	29. S. Simeon Grande (Profeta)	53. S. Salvador
4. S. Marcilian	30. S. Simeon Piccolo (Apostolo)	54. S. Luca
5. S. Maria Maddalena	31. S. Zan Degolà	55. S. Benetto
6. S. Fosca	32. S. Giacomo dall' Orio	56. S. Paternian
7. S. Felice	33. S. Stae	57. S. Fantin
8. S. Sofia	34. S. Maria Mater Domini	58. S. Maria Zobenigo
9. Ss. Apostoli	35. S. Cassan	59. S. Maurizio
10. S. Cancian	36. S. Nicolò dei Mendicoli	60. S. Angelo
11. S. Maria Nova	37. Anzolo (Raffael)	61. S. Vidal
12. S. Giovanni Grisostomo	38. S. Basegio	62. S. Samuele
13. S. Pietro di Castello	39. S. Margarita	63. S. Polo
14. S. Biagio	40. S. Pantalon	64. S. Tomà
15. S. Martin	41. S. Barnaba	65. S. Stin
16. S. Ternita	42. S. Trovaso	66. S. Agostin
17. S. Giustina	43. S. Agnese	67. S. Boldo
18. S. Giovanni in Bragora	44. S. Vio	68. S. Aponal
19. S. Antonin	45. S. Gregorio	69. S. Silvestro
20. S. Provolo	46. S. Eufemia	70. S. Mattio
21. S. Severo	47. S. Marco	71. S. Giovanni Elemosinario
22. S. Zuane Novo	48. S. Basso	
23. S. Marina	49. S. Geminian	
24. S. Maria Formosa	50. S. Moise	
25. S. Lio		
26. S. Elisabetta del Lido		

Obrázok 5 Všetky benátske farnosti.

Zdroj: Cristellon, C., Menchi, S. (2013). "Religious Life". *V A Companion to Venetian History, 1400–1797*.

⁹⁵ Venice Districts. [online]. Dostupné na: <https://www.visitingvenice.net/venice-districts#:~:text=Venice%20is%20divided%20into%20six,staff%20%2C%20used%20for%20tax%20purpose>

Nútené pôžičky

V polovici 12. storočia bol benátsky štát chudobný a jeho výdavky prevyšovali možnosti miestnych daní. Vláda si preto začala požičiavať, čo bolo kreatívne riešenie v období pred vznikom štátnych dlhopisov. Spočiatku požiadala najbohatších obyvateľov mesta o pôžičky. Dobrovoľná pôžička z roku 1164 patrila medzi prvé prípady dlhodobej štátnej pôžičky. Pôžička vo výške 1 150 strieborných mariek (každá pozostávala z pol libry striebra) bola zabezpečená jedenásťročnými výnosmi z trhov v Rialte. S pôžičkou však bol problém: mesto muselo konkurovať investičným príležitostiam s vyšším výnosom a štátny dlh bol na scéne nový. Aby sa vláda v Benátkach vyhla vysokým úrokovým poplatkom, rozhodla sa požiadať svojich daňových poplatníkov, aby sa upísali na jej pôžičky. Prvá z týchto nútených pôžičiek bola získaná v roku 1167 a bola použitá na financovanie prebiehajúcej vojny proti Byzantskej ríši.⁹⁶ Consilium Sapientium (Veľká rada), ktorá riadila mestský štát, sa zo svojej strany zaviazala, že si nebude požičiavať ďalšie dva roky. Nútené pôžičky umožňovali republike rýchlo získať veľké sumy peňazí, ktoré boli potrebné na financovanie vojen, budovanie infraštruktúry a iných výdavkov. Ďalšia z týchto pôžičiek prišla až v roku 1171. Pokiaľ ide o tieto nútené pôžičky, majetní ľudia ich museli upisovať úmerne k svojmu majetku, presnejšie k výške daní, ktoré platili. Veľká rada povolila emisie, ktoré mali doplniť to, čo si bolo možné požičať na kratšie obdobie dobrovoľne.⁹⁷ Jednotlivo sa často upisovalo 0,5 % až 1 % majetku daňovníkov, ale vzhľadom na to, že nie každý rok prinášal novú nútenú pôžičku, bola táto suma zvládnuteľná a mnohí ju uprednostňovali pred pravidelným zdaňovaním.⁹⁸

Vedenie podvojného účtovníctva

V roku 1494 benátsky matematik Luca Pacioli vo svojom diele „Summa de arithmetica, geometria, proportioni et proportionalita“ - Súhrn aritmetiky, geometrie, proporcií a proporcionality podrobne opísal benátsku metódu vedenia účtovníctva, ktorá sa neskôr stala známou ako podvojný účtovníctvo. Rovnaký princíp predtým používali Inkovia, Kórejci a dokonca aj Európania, ale vďaka Pacioliho systematickému podaniu sa benátska

⁹⁶ REINHOLD, C., *The Venetian Money Market: Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500*. Johns Hopkins University Press, 2019. [online]. Dostupné na: https://muse.jhu.edu/pub/1/oa_monograph/chapter/2411286/pdf

⁹⁷ *Bonds Part VI: An Overview of Medieval Venetian Finance*. [online]. Dostupné na: <https://financialmodelinghistory.wordpress.com/2013/09/08/bonds-part-iv-an-overview-of-medieval-venetian-finance/>

⁹⁸ Digital Tax Digest. *The History of Taxation: Republic of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

metóda⁹⁹ stala populárnou a používa sa dodnes. Benátska metóda zobrazovala finančnú situáciu na prvý pohľad tým, že oddeľovala debety (príjmy) a kredity (výdavky) na dve strany, na rozdiel od florentskej metódy, ktorá ich umiestňovala jednu pod druhú.¹⁰⁰

Výhody benátskeho účtovného systému:¹⁰¹

- Účtovný systém poskytoval benátskym úradom **presné informácie** o finančnej situácii štátu. To im umožnilo robiť informované rozhodnutia o daniach, výdavkoch a investíciách.
- Systém bol **transparentný** a umožňoval verejnosti kontrolovať, ako vláda nakladá s peniazmi. To pomohlo budovať dôveru v benátsku vládu a jej inštitúcie.
- Podvojný účtovný systém pomohol benátskej vláde efektívne riadiť svoje financie a minimalizovať plytvanie.

Účtovný systém Benátskej republiky bol prelomovým a sofistikovaným nástrojom. Systém podvojného zápisu, centralizované riadenie, presné záznamy a pravidelné audity umožnili Benátkam efektívne riadiť svoje financie, budovať dôveru v ich vládu a podporovať hospodársky rast. Benátsky účtovný systém slúžil ako inšpirácia pre iné štáty a ovplyvnil vývoj moderného účtovníctva.

Colleganza – komenda

Diaľkový námorný obchod bol v ranom novoveku kľúčovým faktorom hospodárskeho rastu a prosperity. V porovnaní s bežnými obchodnými aktivitami, akými boli poľnohospodárstvo či výroba, sa však vyznačoval tromi kľúčovými vlastnosťami, ktoré kládli jedinečné požiadavky na kapitálové trhy:¹⁰²

1. Vysoká kapitálová náročnosť:

Námorné expedície si vyžadovali značné investície do lodí, vybavenia, tovaru a zásob. V porovnaní s poľnohospodárstvom alebo výrobou, kde sa kapitál investoval do pôdy, nástrojov a surovín, boli náklady na diaľkový obchod oveľa vyššie.

⁹⁹ ZÁBORSKÝ, J. *Benátky dobyli svet obchodovaním*. Trend. [online]. Dostupné na: https://www.trend.sk/spravy/benatky-dobyli-svet-obchodovanim?itm_brand=trend&itm_template=search&itm_modul=articles-search-list&itm_position=2

¹⁰⁰ BENCH ACCOUNTING. *The Father Of Accounting: Luca Pacioli*. [online]. Dostupné na: <https://www.bench.co/blog/accounting/luca-pacioli>

¹⁰¹ BASKETT, J. (2011). *A Revisionist History Of Accounting: From The Origins Of Private Property To Venice In The Pacioli Era*. International Business & Economics Research Journal (IBER). [online]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/267218754_A_Revisionist_History_Of_Accounting_From_The_Origins_Of_Private_Property_To_Venice_In_The_Pacioli_Era

¹⁰² PUGA, D., TREFLER, D., *International Trade and Institutional Change: Medieval Venice's response to Globalisation*. NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. . [online]. Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18288/w18288.pdf

2. Problematické zabezpečenie:

Na rozdiel od spomínaných oblastí, kapitál v tomto obchode doslova "odplával z dohľadu". Investori nemali priamu kontrolu nad obchodníkmi a ich aktivitami na mori, čo sťažovalo zabezpečenie investícií a zvyšovalo rizikové faktory.

3. Informačná asymetria a morálny hazard:

Vzdialenosť medzi obchodníkmi a investormi viedla k problémom s dôverou a kontrolou. Obchodníci mali prístup k informáciám o trhu a cenách, ktoré investori nemali, čo vytváralo priestor pre zneužívanie investície a zatajovanie informácií.

Tieto problémy boli riešené inštitúciou s názvom „colleganza“ - komenda¹⁰³. Táto zmluvná forma partnerstva medzi investorom a obchodníkom umožnila mobilizáciu kapitálu a zníženie rizika diaľkového obchodu. Investor poskytol kapitál a tovar (napr. vlnené látky z Flámska), čím financoval nákup tovaru a vybavenia pre obchodnú cestu. Obchodník bol zodpovedný za samotnú expedíciu, predaj tovaru v cieľovej destinácii (napr. Konštantínopol) a nákup ďalšieho tovaru (napr. korenie). Po návrate do Benátok sa zisk rozdelil medzi investora a obchodníka podľa vopred dohodnutého pomeru.

Colleganza priniesla viacero benefitov, ako napríklad: zníženie rizika pre investora, mobilizáciu kapitálu, rozvoj obchodu a inovatívny nástroj na financovanie a riadenie rizika v neistom prostredí. Vplyv colleganza na kapitálové trhy bol značný: uľahčila mobilizáciu kapitálu a znížila náklady na kapitál a podporila rozvoj trhov.¹⁰⁴ Princíp firmy s dvoma nerovnakou riskujúcimi druhmi partnerov prežil viac ako tisícročie a pretrváva dodnes, dokonca aj v názve. Komanditná spoločnosť je stále súčasťou obchodného práva, aj keď je menej využívaná podnikateľmi.¹⁰⁵

3.3 Benátske remeslá a obchod s domácim tovarom

Remeslá boli neoddeliteľnou súčasťou benátskej ekonomiky a zohrali kľúčovú úlohu v prosperite a moci Benátskej republiky v období od 11. do 16. storočia. Benátske remeselnícke výrobky boli preslávené svojou kvalitou a krásou v celej Európe a slúžili ako

¹⁰³ HARRIS, R. (2020). *The Commenda. In Going the Distance: Eurasian Trade and the Rise of the Business Corporation, 1400-1700* (strany. 130–170). Princeton University Press. [online]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvj7wpm9>

¹⁰⁴ PUGA, D., TREFLER, D. *International Trade and Institutional Change*. [online]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/26372561>

¹⁰⁵ ZÁBORSKÝ, J. *Benátky dobyli svet obchodovaním*. Trend. [online]. Dostupné na: https://www.trend.sk/spravy/benatky-dobyli-svet-obchodovanim?itm_brand=trend&itm_template=search&itm_modul=articles-search-list&itm_position=2

symbol benátskej prestíže a bohatstva. Okrem ekonomického prínosu mali remeslá aj významný dopad na rozvoj umenia a kultúry v Benátkach.

Medzi najvýznamnejšie remeslá v Benátkach patrilo sklárstvo, textilníctvo, výroba kovových predmetov a lodiarstvo. Benátske sklo bolo preslávené svojou krištáľovou čistotou a bohatou škálou farieb. Benáčania vynikali v rôznych technikách výroby skla, vrátane techniky fúkania skla, ktorá im umožňovala vytvárať nádherné a jedinečné umelecké predmety.¹⁰⁶ Textilný priemysel v Benátkach sa zameriaval na výrobu hodvábu a brokátu. Tieto luxusné látky, vyhľadávané kráľovskými rodmi a šľachtou v celej Európe, boli symbolom bohatstva a vkusu.¹⁰⁷ Benátski remeselníci boli zruční aj v práci s kovmi, ako je zlato a striebro, z ktorých vyrábali šperky, zbrane a umelecké predmety. Ich precízne spracovanie a vysoká kvalita materiálov boli známe v celej Európe.¹⁰⁸ V neposlednom rade Benátky preslávili aj svoje lodiarstvo. Vďaka rozvinutým lodiauským tradíciám dokázali vyrábať širokú škálu lodí pre rôzne účely, od obchodných lodí až po vojnové lode. Benátske lode boli známe svojou rýchlosťou, odolnosťou a manévrovosťou, čo prispelo k dominancii Benátskej republiky na mori.¹⁰⁹

Organizácia remesiel v Benátkach bola založená na cechovom systéme. Cechy regulovali výrobu a kvalitu tovaru, čím chránili remeselníkov pred konkurenciou a zaisťovali vysoký štandard produktov. Zároveň slúžili ako dôležitý faktor stability a prosperity benátskej ekonomiky.¹¹⁰

Vplyv remesiel na Benátsku republiku bol obrovský. Remeslá prispeli k bohatstvu a moci Benátok, pomohli rozvíjať umenie a kultúru a šíriť slávu a prestíž Benátskej republiky v celej Európe. Benátske remeselnícke výrobky dodnes fascinujú svojou krásou a kvalitou a slúžia ako svedectvo o umeleckom a technickom majstrovstve Benáčanov.

História benátskeho skla

Benátske sklárstvo v Benátkach existovalo od 8. storočia. Najstaršie archeologické dôkazy o sklárni v tejto oblasti pochádzajú z ostrova Torcello a datujú sa do 7. až 8. storočia.

¹⁰⁶ *Venetian Glass*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/229-aliusid=229.htm>

¹⁰⁷ *Textiles*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/226-aliusid=226.htm>

¹⁰⁸ *Venetian Goldsmiths*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/234-aliusid=234.htm>

¹⁰⁹ *The Formation of a State of a Special Nature*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/311-aliusid=311.htm>

¹¹⁰ *Craft Guilds In Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/317-aliusid=317.htm>

Existujú dve hlavné teórie o začiatku výroby benátskeho skla. Prvá je, že sa sklo začalo vyrábať, keď sem prišli sklári z Akvileje po úteku pred barbarskými nájazdmi v priebehu 5. storočia. Druhá teória hovorí, že benátske sklárstvo sa vyvinulo vďaka interakcii a obchodu Benátčanov s východným Stredomorím. K pôvodným benátskym sklárom sa pridali sklári z Byzancie a Blízkeho východu, ktorí obohatili ich znalosti o výrobe skla. Sklo sa vyrábalo na Blízkom východe dávno predtým, ako sa začalo vyrábať v Európe. Význam benátskeho sklárstva pre hospodárstvo mesta rástol. Okolo roku 1271 zaviedol miestny cech sklárov pravidlá, ktoré mali pomôcť zachovať tajomstvá výroby skla. Bolo zakázané prezrádzať obchodné tajomstvá mimo Benátok. Ak by sklársky robotník opustil mesto bez povolenia, musel by sa vrátiť. Ak by sa nevrátil, jeho rodina by bola uväznená a úradníci by poslali vraha, aby ho zabil. Odchod sklárov bez povolenia vlády alebo prezradenie obchodného tajomstva sa trestal smrťou. Ďalšie pravidlá určovali prísady používané na výrobu skla a druh dreva používaného ako palivo do pecí.

Do roku 1291 zákon „Maggio Consolio“ obmedzil väčšinu benátskeho sklárskeho priemyslu na ostrov Murano¹¹¹, ktorý je vlastne skupinou ostrovov spojených krátkymi mostmi. Presunutím sklárskeho priemyslu na Murano sa odstránila hrozba katastrofálneho požiaru v Benátkach. Izolácia tiež zabránila šíreniu skúseností s výrobou benátskeho skla k potenciálnym konkurentom a vláde uľahčila kontrolu dovozu a vývozu.

Murano bolo v 13. storočí letoviskom, kde si benátski aristokrati stavali vily so sadmi a záhradami. Z Benátok do Murana sa dalo dostať loďou asi za hodinu. Hoci sklári nemohli opustiť ostrov, šľachtici takéto obmedzenia nemali.

Napriek obmedzeniam pri cestovaní mali sklári určité výhody. Boli pod priamou vládou Benátskej rady desiatich a mali ďalšie výsady. V horúcom lete nepracovali, kým sa vykonávali opravy a údržba pecí. Tešili sa aj vyššiemu spoločenskému postaveniu. V roku 1376 bolo vyhlásené, že ak sa dcéra sklára vydá za šľachticu, nestráca spoločenskú triedu, takže ich deti sú šľachtici. Hoci muránski sklári boli zvyčajne muži, od roku 1400 existujú záznamy o ženách, ktoré pracovali pri výrobe skla v Murane.

Benátski sklári z Murana sú známi mnohými inováciami a zdokonaleniami vo výrobe skla. Medzi ne patria muránske korálky, „cristallo“, „lattimo“, lustre a zrkadlá. Ďalšími vylepšeniami alebo výtvormi sú zlatý kameň, viacfarebné sklo (millefiori) a imitácie drahých kameňov zo skla.

¹¹¹ Murano – mesto na sever od Benátok.

Od 14. storočia sa začali vyrábať okuliare, taliansky vynález, ktorý výrazne zvýšil produktivitu remeselníkov a učencov. Angelo Barovier, najslávnejší sklár 15. storočia, zdokonalil proces výroby krištáľu.¹¹² V tom čase už bolo k dispozícii polychrómované, gravírované, filigránové, smaltované a pozlátené sklo s bohatou škálou vzorov.

16. storočie bolo zlatým obdobím výroby benátskeho skla v Murane. Medzi hlavných obchodných partnerov patrili India, Taliansko, Španielsko, osmanské Turecko a nemecky hovoriace štáty. V roku 1581 bolo v meste najmenej 28 sklárskych pecí. V tomto storočí navštívilo ostrovy množstvo kráľovských rodín, vodcov a hodnostárov. Do roku 1700 sa s muránskym sklom obchodovalo najmä s talianskymi štátmi a tureckým impériom. V malých množstvách sa obchodovalo s Anglickom, Flámskom, Holandskom a Španielskom. Po dobytí Benátok Napoleonom v roku 1797 Benátska republika zanikla. To spôsobilo ťažké časy pre výrobu skla v Murane a niektoré muránske metódy sa stratili. Pod kontrolou Francúzska a Rakúska sa benátske sklárstvo stalo nerentabilným kvôli clám a daniam; sklári, ktorí prežili, sa obmedzili na výrobu korálikov. Ako sa sklárske zručnosti šírili po celej Európe, význam Benátok a ich muránskych sklárov upadal.

Napoleon v roku 1807 benátske sklárne zatvoril, hoci výroba jednoduchého skla a korálok pokračovala. Oživenie muránskeho sklárstva však nastalo až po pričlenení Benátok k Taliansku v roku 1866. Približne v tom čase začali miestni predstavitelia, ako napríklad opäť Vincenzo Zanetti, spolu s majiteľmi muránskych tovární znovu objavovať staršie muránske techniky výroby skla.

Muránske sklárstvo sa začalo obnovovať v 20. rokoch 20. storočia a dnes je Murano jednou z najväčších turistických atrakcií Benátok. Na ostrove sa nachádza mnoho konkurenčných sklární a niekoľko umeleckých ateliérov. Niektoré z historických benátskych sklární v Murane sú dodnes známymi značkami, ako napríklad De Biasi, Gabbiani, Venini, Salviati, Barovier & Toso, Pauly, Berengo Studio, Seguso, Formia International, Simone Cenedese, Alessandro Mandruzzato, Vetreria Ducale, Estevan Rossetto 1950. Najstaršou sklárňou je "Antica Vetreria Fratelli Toso", založená v roku 1854.

Celkovo sa priemysel znižuje, pretože dopyt klesá. Odhaduje sa, že 40 až 45 % trhu s muránskym sklom zaberajú napodobeniny z Ázie a východnej Európy. Vkus verejnosti sa zmenil, zatiaľ čo vzory v Murane zostali zväčša rovnaké. V roku 1994 bola na boj proti veľkému problému s napodobeninami zavedená ochranná známka potvrdzujúca

¹¹² *Venetian Glass*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/229-aliusid=229.htm>

pravosť. Do roku 2012 používalo ochrannú známku pôvodu Artistic Glass Murano®¹¹³ približne 50 spoločností. Sklárstvo je vysoko kvalifikované, ale náročné a nepríjemné povolanie. Na rozdiel od obdobia pred 500 rokmi neexistujú žiadne špeciálne privilégiá. V súčasnosti zahraničné napodobeniny a ťažkosti so získaním mladých pracovníkov spôsobili, že počet profesionálnych sklárov v Muráne klesol z približne 6 000 v roku 1990 na menej ako 1 000 do roku 2012.¹¹⁴

Benátsky textil

Výroba hodvábu sa z Číny rozšírila do Indie a Sýrie a v 12. storočí sa dostala do Talianska, najprv do Luccy, potom do Benátok, Florencie, Janova, Milána a Bologne a neskôr do francúzskeho Lyonu. V arabskom svete sa výroba hodvábu dostala do Španielska zo Sýrie. Výroba hodvábu v Benátkach je doložená už v 13. storočí.¹¹⁵ Staroveké umenie tkania je jednou z oblastí, kde Benátky a región Veneto počas mnohých storočí vynikali. Vďaka kontaktom s Byzanciou v 13. storočí si Benátky získali povest' odborného výrobu mnohých textílií najvyššej kvality. Tieto látky sa vyvážali do celej Európy, najmä do Nemecka a Škandinávie.

V 14. storočí sa v Benátkach usadilo niekoľko remeselníkov z Luccy – mesta s prekvitajúcim textilným obchodom, čím sa zvýšila produkcia bohato spracovaných textílií. Benátky mali rozsiahle odborné znalosti v oblasti tkania hodvábu a bavlny, ktoré boli dovážané z východu. Spracovanie vlny sa sústreďovalo do Padovy, Vincenze a Verony kvôli jej praniu a farbeniu. Tieto procesy vytvárali nepríjemný zápach a znečisťovali vodné toky, preto bolo rozumnejšie spracovávať vlnu len na istom území. Delikátna fáza úprav potom opäť prebiehala v dielňach v Benátkach.

Mesto Benátky si užívalo svoje nepochybniteľné prvenstvo v umení tkania vysokokvalitných vlnených a hodvábných látok počas niekoľkých storočí, a to aj vďaka pokračujúcemu obchodu s východom a severnou Európou. Benátska vláda regulovala výrobu s cieľom zaručiť kvalitu, zabrániť konkurencii a znížiť riziko priemyselnej špionáže. V roku 1370 vláda prijala opatrenia zaručujúce vyššie spomenuté ciele, aby si vyrobené látky uchovali unikátnu kvalitu. Výrobky z hodvábu, saténu a zamatu v Benátkach boli

¹¹³ *What Is The Trademark Vetro Artistico® Murano?.* [online]. Dostupné na: <https://www.muranoglass.com/en/marchio/>

¹¹⁴ *History of Venetian Glass.* [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/history-of-venetian-glass/>

¹¹⁵ *Silk Trade of Venice.* [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/silk-trade-of-venice/>

najvyššej kvality a ich vzory boli osobitou zmesou domácej tvorivosti a orientálnych vplyvov.

Od začiatku 14. storočia začali stredné vrstvy obyvateľstva používať jemné súkno a jemné tkaniny čo bolo dovtedy výsadou dominantných spoločenských vrstiev. Pestrofarebné zamatové brokáty, často vyhotovené zlatými a striebornými niťami, sa vyrábali ako predmety slávnostného oblečenia pre vládnucu elitu Benátok, na nábytok, závesy na steny, obloženie stolov, dekoratívne predmety na gondoly. Tieto výrobky významne prispievali k benátskemu vývozu. Od 16. storočia sa tiež používali látky na vypchávkavy a podšívky.¹¹⁶

Benátska výroba textílií zahŕňala zamat, damask a brokát (od roku 1700). Do týchto látok pridávali aj zlaté a strieborné priadze. Zlepšenie kvality vlny prispelo k úspechu benátskych látok. Spočiatku sa používala franská¹¹⁷ vlna, neskôr miestne krátke vlákna.

V roku 1400 sa v Benátkach a v regióne Veneto už vyrábali obrovské množstvá textílií najvyššej kvality, ktoré sa potom predávali v Raguse, kráľovstve Neapol, Ríme, Konštantínopole a Damasku. Benátkam sa vždy podarilo poraziť konkurenciu iných talianskych textilných centier, ako je Miláno, ktoré bolo popredným výrobcom vlnených a hodvábných látok počas 13. až 18. storočia, a Florenciu s neďalekým Pratom, známym pre svoje luxusné a každodenné látky po celom svete počas stredoveku. Počas rokov 1600 až do začiatku rokov 1700 boli Benátky aj hlavným mestom európskej módy a to vďaka talianskej tradícii krajčírstva siahajúcej až do renesancie. Európske centrum módy sa neskôr v 18. storočí presťahovalo do Paríža a v 19. storočí do Londýna.

Po páde Serenissimy predtým prekvitajúci a vyspelý textilný priemysel v Benátkach postupne v Benátkach postupne upadal počas 19. storočia a prvej polovice 20. storočia. Textilný priemysel sa v regióne Veneto sa však vzchopil opäť za posledných 50 rokov, pričom mnohé textilné podniky, medzi nimi aj veľké nadnárodné spoločnosti, znovu získali veľké podiely na globálnom textilnom trhu. V súčasnosti sú návštevníkom otvorené rôzne miesta špecializujúce sa na textil a tradičné benátske kroje – „Palazzo Corner“ má v zbierke viac ako 3000 textilných artefaktov z 15. až 20. storočia. Múzeum Fortuny má zbierky čalúnenia a odevov, ktoré v priebehu 20. storočia vytvoril a zhromaždil španiel Mariano Fortuna. V Cá Mocenigo sa nachádza Múzeum textilu a kostýmov, ktoré má väčšinou

¹¹⁶ *The Origins of Fine Fabrics in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.luigi-bevilacqua.com/en/origins-luxury-fabrics/>

¹¹⁷ Franská vlna – vlna pochádzajúca zo severných Álp, najcennejšia priadza pochádzala z Francúzska, Anglicka a Španielska - dlhá strižná priadza.

originálne benátske oblečenie a doplnky, čo ukazuje, ako časom prispeli k povestnej elegancii Benátčanov.¹¹⁸

Kníhtlač a knižná produkcia

Ďalšou dôležitou oblasťou benátskeho obchodu bola knižná produkcia. V 9. a 10. storočí sa pisári a iluminátori venovali najmä písaniu posvätných kníh v kláštorných skriptóriách. Neskôr to boli občianske záznamy, dejiny, preklady Aristotela a iné grécke texty určené pre knižnice San Marco, vojvodské, občianske a súkromné zbierky. To dávalo prácu profesionálnym pisárom, kníhviazačom, špecialistom na ornamentálnu kaligrafiu a ilustrácie.

Na rozdiel od toho, čo sa dialo v iných štátoch, bola Serenissima obzvlášť otvorená všetkým náboženským filozofiám za predpokladu, že žiadna z nich neohrozovala jej bezpečnosť. Prví ľudia, ktorí prišli na územie Benátok a mali poznatky o kníhtlači boli Nemci, po nich Francúzi, Flámi, Holanďania, Švajčiari a neskôr ľudia z Kréty.¹¹⁹ Necelých 15 rokov po Gutenbergovom vynáleze tlače priniesol nemecký prisťahovalec Johann von Speyer v roku 1469 túto techniku do Benátok. To viedlo k obrovskému zvýšeniu produktivity priemyslu, ktorý sa začal tlačiť v náklade až 4 500 kópií. Oveľa väčšia časť produkcie bola určená na vývoz ako v prípade rukopisných kníh. Benátky sa rýchlo stali hlavným talianskym typografickým centrom a jedným z najväčších v Európe. Sloboda tlače bola zaručená a podporovaná, najmä keď sa expanzia tlače stala za pár rokov dobrým zdrojom príjmov. Koncom 15. storočia pracovalo v Benátkach takmer 200 tlačiarskych strojov. Produkcia bola značná. Vydavateľ Aldo Manuzio v období medzi rokmi 1494 až 1515 vydal 157 titulov, pričom z každého vyšlo okolo 1000 výtlačkov iba s použitím ručných tlačiarskych lisov.¹²⁰

Umenie tlače bolo oficiálne uznané v Benátkach dňa 18. septembra 1469 – v deň, keď Senát uznal, že Johann von Speyer, predstavil a rozvinul umenie tlače v meste. Hoci táto zručnosť bola uznaná, stále neexistoval verejný register tlačiarní. „Mariegola“ (zoznam) „Arte dei Stampadori e Libreri“ (tlačiari a kníhkupci) bola nakoniec ratifikovaná 14. mája 1567. Prvú poriadnu benátsku tlačiareň zriadil Filippo din Pietro v roku 1472.

¹¹⁸ *Textiles*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/226-aliusid=226.htm>

¹¹⁹ *Early Printing in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://gallery.lib.umn.edu/exhibits/show/celebratingvenice/printing>

¹²⁰ *The Art of Printing in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/323-aliusid=323.htm#0712>

Do polovice 16. storočia bolo vydaných približne 20 000 výtlačkov kníh.¹²¹ Benátske vydavateľstvo pomohlo oživiť kultúrny a intelektuálny život Európy poskytovaním hudobných partitúr, máp, lekárske kníh a prekladov gréckych klasikov. Aldinská tlačiareň založená v roku 1494 vydávala a publikovala pôvodné grécke texty a Benátky sa stali hlavným vydavateľom kníh pre grécky hovoriaci svet.¹²²

Soľ a jej kľúčová úloha v Benátkach

Ďalším dôležitým remeslom bola výroba soli. Existuje viacero archeologických pozostatkov, ktoré podporujú teóriu, že v benátskej lagúne existovali soľné prevádzky už v rímskom období. V liste „Tribuni Marittimi“ z prvej polovice 6. storočia Theodorichov¹²³ minister Cassiodoro trval na dôležitosti produkcie soli v benátskych lagúnach. Soľ bola jedným z hlavných tovarov používaných na výmenný obchod. Bola druh meny, ktorý sa používal na nákup pšenice a iných produktov z pevniny a práve pre túto skutočnosť bola začiatkom budúceho obchodného úspechu Benátok. Mesto sa postupne rozrastalo z pôvodného jadra a okolia, a to rekultiváciou pôdy a výstavbou mlynských rybníkov a solivarov. V roku 1200 boli v oblastiach Cannaregio (Luprio) a Dorsuduro veľké solivary, kde sa o dve storočia neskôr postavili impozantné sklady soli – Magazzini del Sale.

Benátky začali vyvážať soľ do Pádskej nížiny už koncom 9. storočia. Počas stredoveku sa soľ stala jedným z najlepších spôsobov, ako zvýšiť bohatstvo a obchodné postavenie lagúny. Vývoz soli bola ťažká úloha, ktorú vykonávali väčšinou benediktínske kláštory roztrúsené po okolí lagúny. Niekoľko starých dokumentov nám dáva predstavu o situácii na konci 13. storočia, v období najvyššej produkcie soli: bolo tam 119 solivarov, z toho jedna tretina v severnej lagúne medzi Murano, Sant Erasmo a Torcello. Ďalšie dve tretiny sa nachádzali na území Chioggie¹²⁴. Soľné závody na severe postupne nahrádzali rybárske údolia, zatiaľ čo soľ naďalej vyrábala v oblasti Chioggia až do začiatku 16. storočia. Jedno fondamento¹²⁵ mohlo mať od 10 do 50 soľných závodov. Tieto komplexy boli riadené soľníkmi a chránené priehradou, ktorá umožňovala morskej vode prítok do

¹²¹ *The Productivity of Early Venetian Printers.* [online]. Dostupné na: <https://historyofinformation.com/detail.php?id=4130>

¹²² GOKUN SILVER, M., *The city that launched the publishing industry.* [online]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/travel/article/20190708-the-city-that-launched-the-publishing-industry>

¹²³ Theodorich Veľký - od roku 474 kráľ Ostrogótov.

¹²⁴ *Magazzini Del Sale.* [online]. Dostupné na: <https://www.meetingvenice.it/en/art-and-history/can-t-miss/magazzini-del-sale>

¹²⁵ Fondamento – miesto výroby soli

moraria, veľkého odparovacieho bazéna, a potom do menších bazénov, kým sa voda nevykryštalizovala a následne vytvorila chlorid sodný – klasickú kuchynskú soľ.¹²⁶

Koncom 12. storočia začali Benátky dôležitú politiku, ktorá kontrolovala obchod so soľou. Morská soľ sa začala dovážať z Jadranu a Stredozemného mora v roku 1240. V roku 1281 sa museli benátski obchodníci podľa politiky známej ako „ordo salis“¹²⁷ vrátiť do Benátok s nákladom soli, čím sa im tiež znižovali náklady. Na riadenie tohto zložitého systému bolo potrebné zriadiť špecifické správne orgány: od vyberačov daní úradných pečiatok a registrov, až po sledovanie lodnej dopravy, obchodu a skladov s uplatňovaním cla a mýta. Vznikla aj nutnosť zamedziť pašovaniu soli. Výsledkom tejto potreby bol silný autonómny orgán „Magistrato al sal“. Za krátky čas sa tento orgán stal jedným z najdôležitejších v Benátskej republike.

Benátčania v tomto období získali kontrolu nad veľkými soľnými závodmi v Cervii pozdĺž severovýchodného pobrežia Jadranu a dostali sa k takému množstvu soli, že mohli vyvážať do celej Pádskej nížiny a Toskánska. Benátska kontrola nad výrobou a predajom „bieleho zlata“ rozšírila prakticky po celom Jadrane a Stredozemnom mori vrátane pobrežia Puglie, Sicílie, Sardínie, Kréte a Cypre. Benátsky soľný monopol sa stal pre mesto mocným nástrojom v medzinárodnom meradle.

Potreba mať zásoby soli v ťažkých časoch, ako napríklad vojna proti Janovu v 14. storočí, znamenala, že Benátčania začali v meste stavať veľké sklady na uskladnenie obrovského množstva dovezenej soli – asi 3000 ton soli prichádzalo ročne len z oblasti Cervie. Špeciálne depá boli vybudované v Dorsodure, v oblasti neskôr známej ako Punta della Dogana, nazývané „saloni“. Tieto saloni mali zosilnené obvody, aby uniesli obrovskú váhu soli vo vnútri.¹²⁸ Počas 16. storočia bolo v Benátkach viac ako 20 takýchto skladov, väčšinou vybudovaných v 14. a začiatkom 15. storočia. Spôsob, akým boli tieto sklady riadené, vrátane výberových konaní na zmluvné a špeciálne prepravné, vykladacie a skladovacie systémy, pokračoval aj po roku 1797, čím benátska produkcia soli prežila dlhé roky aj po páde republiky.

¹²⁶ *Salt in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/174-aliusid=174.htm>

¹²⁷ Ordo salis – soľné pravidlo

¹²⁸ *The Salt Pans of Chioggia*. [online]. Dostupné na: <https://www.rendez-vous-fantasia.com/en/the-salt-pans-of-chioggia/>

Obchodovanie so soľou a jej zdaňovanie

Veľké obchodné prístavy v Stredomorí obchodovali so soľou, korením a textilom. Nie je prekvapujúce, že väčšie z nich, Janov a Benátky, nielenže obchodovali so soľou, ale bojovali o prvenstvo v tomto obchode. Pri spätnom pohľade je prekvapujúce, ako účinne sa Janovu a najmä Benátkam podarilo v priebehu 13. až 16. storočia ovládnuť produkciu soli v Stredozemnom mori, ako aj obchodovanie s ňou. Janov sa nachádzal v západnom Stredomorí a Benátky na čele Jadranského mora. Každý z nich využil všetku svoju politickú a vojenskú silu na to, aby upevnil svoj miestny obchod so soľou a čo najviac zasiahol do obchodu svojho rivala. Benátky však boli politicky lepšie organizované, čo sa prejavilo v bezohľadnejšom a efektívnejšom využívaní štátnej moci. A Benátky sa vedome rozhodli sústrediť na obchod so soľou, zatiaľ čo pre Janov to bol len jeden z množstva potenciálne výnosných tovarov. Keď sa tieto dve strany dostali do konfliktu o soľ, Benátčania mali tendenciu víťaziť. Benátky dokázali z kontroly obchodu so soľou na Jadrane urobiť biznis. Benátky vďačili za časť svojho ranného bohatstva obchodovaniu so soľou zo soľných závodov v lagúne a v 13. storočí uzavreli niekoľko zmlúv s vnútrozemskými talianskymi mestami o dodávkach soli. Čím viac Benátky kontrolovali obchod so soľou na Jadrane, tým viac ziskov z neho mesto využívalo na podporu iných obchodných aktivít.¹²⁹ Benátski obchodníci dodávajúci soľ do mesta napríklad dostávali bankové úvery, ktoré im umožňovali rýchly nákup tovaru. Obchod so soľou umožňoval benátskym obchodníkom veľmi účinne konkurovať svojim súperom vo všetkých oblastiach. Soľ bola "Il vero fondamento del nostro stato" (Skutočný základ nášho štátu).

V druhej polovici 13. storočia Benátčania urobili ďalší logický krok: prakticky sa vzdali snahy byť výrobcami soli a namiesto toho sa sústredili na (monopolné) obchodovanie so soľou. V rokoch 1250 až 1280 sa čoraz viac stávali dominantnými nákupcami soli, ktorú potom skladovali, prepravovali a predávali. V 50. rokoch 13. storočia sa na Jadrane nemohla pohybovať žiadna loď so soľou, pokiaľ to nebola benátska loď smerujúca do Benátok alebo z nich. Zlatým pravidlom benátskej obchodnej politiky bolo, že všetok obchodovateľný tovar pod ich kontrolou musí prechádzať cez Benátky. Ešte v roku 1590 sa na soľ predávanú vo vnútrozemí uplatňovala 81 % prirážka. Ale nebolo to tak vždy, niekedy, ak by to podporilo obchod s tovarom vyššej hodnoty, ktorý by priniesol väčší zisk, Benátky predávali soľ za nižšie ako bežné sadzby. Všetky tieto činnosti plánoval a dohliadal na ne osobitný štátny

¹²⁹ Digital Tax Digest. *The History of Taxation: Republic of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

orgán, „Collegio del Sal“¹³⁰. Odmeny boli ohromujúce a pomáhajú ospravedlniť húževnatosť a bezohľadnosť, s akou Benátčania obchodovali so soľou. Benátski obchodníci zvyčajne kupovali soľ za 1 dukát za tonu a jej preprava do Benátok ich stála približne 3 dukáty za tonu. Tam dostávali štátnu dotáciu 8 dukátov za tonu. Štát vyberal daň, keď soľ opúšťala Benátky, a po preprave k zákazníkovi bola predajná cena približne 33 dukátov za tonu. A neboli to len obchodníci, ktorí profitovali. Časť štátnych ziskov išla na architektúru, sochárstvo a maľby, ktoré sa zachovali dodnes a robia Benátky takými nádhernými a pomáhajú vysvetliť, prečo k sebe pripútali toľko renesančných remeselníkov.

Benátčania mali rôzne metódy na udržanie svojho obchodného monopolu. Na ostrove Pag vykupovali všetku soľ, ktorá nebola potrebná na mieste. Potom ju prevážali do Benátok, skladovali a predávali za veľmi vysoké ceny zákazníkom. Na ostrovoch Muggia a Capodistria dostávali Benátčania časť (asi 10 %) vyprodukovanej soli (pravdepodobne ako ochranné peniaze), ale zvyšných 90 % mohli miestni obyvatelia predávať, len ak sa prepravovali po súši, čo účinne obmedzovalo jej hodnotu a oblasť predaja.¹³¹

Okolo roku 1600 sa intenzita lodnej dopravy na Jadrane stala príliš veľkou na to, aby si Benátčania dokázali udržať svoj monopol silou. Ich zdroj bohatstva v obchode s korením a v obchode so soľou bol v tomto období nižší, pretože obchodné cesty do Indie teraz viedli okolo Afriky, a tak ich námorná sila a bohatstvo upadali.

Benátsky arzenál

Benátky v priebehu storočí dokázali kontrolovať východnú časť Stredozemného mora, aby ochránili hospodárske záujmy štátu a svojich obchodníkov a neskôr súperili s Turkami o kontrolu nad Egejským a Jadranským morom. Arzenál sa najprv začal budovať ako mestské zariadenie na skladovanie a uchovávanie materiálov pre obchodné lode, po ktorom nasledovalo v priebehu 14. až 16. storočia mnoho postupných rozšírení o doky a zariadenia na výrobu väčších lodí; na rozšírenie obchodného obchodu v celom Stredomorí a na vojenské účely. Posledné menované bolo nevyhnutné na ochranu záujmov republiky vo východnom Stredomorí; po páde Byzancie a vzostupe tureckej agresie a rozvoji vlastného loďstva. V arzenáli sa tiež skladovala veľká vojenská rezerva hotových lodí aj lodí v "súčiastkovej forme", pripravených na odchod v priebehu niekoľkých dní. Obchodné

¹³⁰ DA MOSTO, I., CESSI, R., ALBERTI, A., *L'isola, il ponte, il mercato*, Bologna 1934. [online]. Dostupné na: <http://www.archivodistatovenezia.it/siasve/cgi-bin/pagina.pl?Tipo=fondo&Chiave=50>

¹³¹ *Salt taxation*. [online]. Dostupné na: <https://www.saltworkconsultants.com/salt-taxation.html>

plavidlá mohli byť tiež vybavené zbraňami a mohli byť okamžite vyžiadané a nasadené v rámci prípravy na vojnu.¹³²

Počiatky arzenálu sa datujú približne od roku 1150 do roku 1200, pričom prvý oficiálny dokument, ktorý sa o ňom zmieňuje, pochádza z roku 1220.¹³³ Pôvodné jadro lokality sa nazývalo "Arsenale Vecchio" (Starý arzenál) - pozemný prístav spojený s južnou lagúnou jediným kanálom. Arzenál bol rozdelený na rôzne oblasti, z ktorých každá vyrábala konkrétne prefabrikované časti lodí alebo iné námorné komponenty, ako napríklad výzbroj, muníciu a laná. Tieto súčasti sa potom mohli zložiť do lode už za jeden deň. Časti areálu boli dvakrát zničené v rokoch 1440 a 1568 výbuchmi v skladoch pušného prachu.

V predindustriálnom hospodárstve je arzenál najvýznamnejším príkladom veľkého výrobného komplexu s centralizovanou štruktúrou. Každý krok výrobného procesu bol pod dôkladnou kontrolou. Napríklad námorníctvo Arzenálu dokonca vlastnilo vlastný les v oblasti kopcov Montello v Benátskej republike, aby si zabezpečilo dodávky dreva. Jej zamestnanci, známi ako "Arsenalotti"¹³⁴, boli váženými občanmi. Zvyčajne bolo zamestnaných v priemere 1500 až 2000 osôb, pričom sa tento počet sa výrazne zvyšoval až na 4500-5000 osôb v obdobiach vysokej výrobnjej aktivity. Vysoké múry chránili arzenál a jeho zamestnancov pred pohľadom verejnosti a jeho obvod bol strážený.

Vnútoraná organizácia Arsenalu mala prísnu hierarchickú štruktúru; delila sa na administratívne a technické funkcie. Správu a kontrolu nad celým výrobným systémom vykonávala špeciálna súdna rada, ktorú tvorili traja poskytovatelia arzenálu, ktorí boli členmi senátu, a traja patróni, ktorých vyberali členovia Veľkej rady. Technickú a priemyselnú stránku, riadil Veľký admirál, ktorý bol menovaný z najkvalifikovanejšej skupiny technických pracovníkov, nazývaných „protomaestri“ (majstri stavitelia). Boli zodpovední za kvalitu a záverečnú kontrolu hotových lodí. Hierarchickú štruktúru zhora nadol tvorili: protomaestri, kapitáni, proti, marangoni (tesári), lodní majstri, remeri (veslári), alboranti (robotníci na hlavnom sťažni), kováči, rezači dosiek, mureri, píliari a soliar. Pracovníci boli prednostne vyberaní z mladých ľudí, ktorí mohli využiť interné vzdelávanie, ako napríklad synovia lodeníc alebo mladí ľudia z charitatívnych inštitúcií. Arsenalotom boli zverené osobitné dôverné funkcie: okrem arzenálovej stráže, stráže Dóžovho paláca a stráže Veľkej rady boli umiestnení na stráženie mincovne a pokladnice v San Marcu. Arsenalotti

¹³² GARRETT, M. *The Venetian Navy and the Making of Sea Power, 1200-1600*. Aldershot: Ashgate, 1996.

¹³³ PEZZOLO, L., *The Rise and Decline of a Great Power: Venice 1250-1650* (May 2006). University Ca' Foscari of Venice, Dept. of Economics Research Paper Series No. 27/WP/2006. [online]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=947814> alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.947814>

¹³⁴ *Arsenale*. . [Online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/109-aliusid=109.htm>

pracovali od úsvitu do súmraku s prestávkou na obed; platy neboli veľmi vysoké, ale mohli využívať mnohé výhody, ako napríklad osobitné prémie, vedľajšie výhody, bezplatné ubytovanie pre zamestnancov a vedúcich pracovníkov a dary vo forme vína. Neboli však špecializovaní len na stavbu lodí, ale aj na remeslá starajúce sa o výzbroj, pušný prach a laná.

Vo chvíľach nečinnosti, najmä v lete, keď bola flotila na mori, boli arsenalotti zamestnaní ako hasiči. V čase vojny tvorili arsenalotti základ benátskeho námorníctva a často boli zaradení medzi poddôstojníkov. Je prekvapujúce, že už na začiatku 14. storočia dosiahol Arsenal úroveň organizácie a výroby, ktorá sa vymykala vtedajším zvyklostiam. Schopnosť benátskeho arzenálu masovo vyrábať galéry na montážnej linke bola na svoju dobu jedinečná a viedla k vytvoreniu pravdepodobne najväčšieho priemyselného komplexu v Európe pred priemyselnou revolúciou.¹³⁵ Arzenál vyrábala širokú škálu lodí, ktoré slúžili vojenským aj obchodným účelom:¹³⁶

- **Galéry:** Najvýznamnejší typ lode vyrábanej v Benátskom arzenáli. Boli to rýchle a manévrovateľné veslové lode s plachtami, ktoré sa používali na vojnové účely. Galéry boli poháňané veľkým počtom veslárov, zvyčajne otrokov alebo odsúdencov.
- **Galeassy:** Ťažšie a väčšie lode ako galeje. Galeassy boli vybavené viacerými radmi diel a slúžili ako vlajkové lode a ťažké delostrelecké platformy.
- **Nefer:** Menšie veslové lode, ktoré sa používali na prieskum, prepravu tovaru a zásobovanie väčších lodí.
- **Nákladné lode:** Vyrábali sa veľké plachtence, ktoré sa používali na prepravu tovaru cez Stredozemné more a do Atlantiku.
- **Menšie lode:** Okrem hlavných typov lodí ako napríklad galéry, arzenál vyrábala aj menšie lode, ak rybárske lode, člny a lode na zábavu.

Na špecifiká jednotlivých vyrábaných lodí a na najzásadnejšie rozdiely medzi nimi poukazuje tabuľka 1. ^{137, 138, 139, 140}

¹³⁵ *Venetian Arsenal- Venice Ship Building Using Mass Production*. [online]. Dostupné na: <https://leanfactories.com/venetian-arsenal-venice-ship-building-using-mass-production/>

¹³⁶ FRASSETTO, M.. *The Venetian Arsenal: Its History and Its Legacy*. Venice. Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, 1993.

¹³⁷ FRASSETTO, M. *The Venetian Arsenal: Its History and Its Legacy*. Venice: Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, 1993.

¹³⁸ GARRETT, M. *The Venetian Navy and the Making of Sea Power, 1200-1600*. Aldershot: Ashgate, 1996.

¹³⁹ GUILMARTIN, J. F. *Venice and Its Republic*. New York: Columbia University Press, 2008.

¹⁴⁰ LANE, F. C. *Venice: A Maritime Republic*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973

Tabuľka 1 Lode vyrábané v arzenáli

Vlastnosť	Galéra	Galeassa	Nefer	Nákladná loď
Veľkosť	Malá	Veľká	Malá	Veľká
Dĺžka	30-50 metrov	60-70 metrov	15-20 metrov	30-40 metrov
Šírka	5-7 metrov	10-15 metrov	3-4 metre	8-10 metrov
Pohon	Veslá a plachty	Veslá a plachty	Veslá	Plachty
Počet vesiel	20-30 na každej strane	50-60 na každej strane	10-15 na každej strane	-
Posádka	150-200 mužov	300-400 mužov	50-100 mužov	20-30 mužov
Výzbroj	Lahké delostrelectvo	Ťažké delostrelectvo	Žiadne	Žiadne
Účel	Prieskum, boj proti menším lodiam, preprava vojakov	Vlajková loď, ťažká delostrelecká platforma	Doprava tovaru a zásob	Doprava tovaru na dlhé vzdialenosti
Údržba	Lahšia	Náročnejšia	Lahšia	Lahšia

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa diel LANE, F.C. Venice: A Maritime Republic., FRASSETTO, M. The Venetian Arsenal: Its History and Its Legacy, GARRETT, M. The Venetian Navy and the Making of Sea Power, 1200-1600 a GUILMARTIN, J. F. Venice and Its Republic.

Devätnáste storočie prinieslo do Arzenálu veľké úpravy, a to nielen po funkčnej stránke, ale aj čo sa týka vzhľadu komplexu. Priemyselná revolúcia priniesla železný trup a parný pohon, ktorý nahradil drevo a plachty. Plavidlá sa zväčšovali a vo vojenskej oblasti došlo k významnému rozvoju výzbroje. Po pripojení Benátskej republiky k Talianskemu kráľovstvu v roku 1866 sa rozhodlo, že Benátky si budú musieť zachovať úlohu námornej vojenskej posádky veľkého významu. Týmto zmenám sa prirodzene museli prispôbiť aj výrobné miesta, úkryt a údržba plavidiel. Výrazným vizuálnym dôkazom tohto procesu aktualizácie boli väčšie priestory, modernizované vybavenie a zavedenie zdvíhacích strojov: žeriavov v továrňach, skladoch a rôznych veľkostí v dokoch.

Benátky pri úpadku už neboli schopné uspokojiť potreby moderného lodiarstva. Pád republiky pod napoleonskými vojskami priniesol obdobie politickej nestability; postupne francúzska, rakúska a talianska nadvládu a kontrolu.

Postupom času bol areál osemkrát rozšírený, naposledy v roku 1916. V súčasnosti, keď má arzenál približne 900 rokov, jeho celková rozloha 50 ha, čo predstavuje 15 % územia Benátok.¹⁴¹ Priestranné priestory továrne na výrobu lán sa v súčasnosti využívajú ako jedno z miest konania Bienále v Benátkach, ako aj na niektoré činnosti stavby malých lodí a iné menšie aktivity.

Po prvej svetovej vojne sa Arsenal stal talianskou vojenskou zónou. V roku 2013 talianska vláda previedla časť areálu na mesto Benátky. Talianska armáda stále zaberá 41 % plochy a nachádza sa tu technické a logistické veliteľské centrum pre Jadranské more, ako

¹⁴¹ *The Arsenal of Venice: the symbol of the naval power of the city.* [online]. Dostupné na: <https://www.veniceinsiderguide.com/the-arsenal-of-venice/>

aj námorná vojenská škola a knižnica. Mesto Benátky vytvorilo "Ufficio Arsenale", ktoré má definovať budúcu stratégiu, rekonštrukciu a propagáciu areálu. Medzitým boli časti areálu dané do užívania Biennale di Venezia a Consorzio Venezia Nuova, v ktorom sídli operačné centrum projektu Mose. V severnej časti arzenálu je postavený špeciálny pontón, ktorý v súčasnosti slúži na presun a inštaláciu bariérových brán.¹⁴²

3.4 Benátky - politické impérium prostredníctvom obchodu – komerčný rozvoj

Benátska republika prežívala v období od 11. do 16. storočia mimoriadny rozkvet vďaka rozsiahlemu obchodu. Strategická poloha na Jadranskom mori, na križovatke obchodných ciest medzi Byzantskou ríšou a západnou Európou, predurčila Benátky na úlohu centra medzinárodného obchodu a bohatstva.

Rozvinuté lodiárstvo a námorná sila Benátskej republiky im umožňovali kontrolovať obchodné cesty a dominovať na trhu. Politická stabilita a podpora obchodu a investovania zo strany vlády boli ďalšími dôležitými faktormi, ktoré prispeli k prosperite Benátok. Výhodné obchodné dohody s inými štátmi zaistili Benátčanom prístup k dôležitým tovarom a posilnili ich obchodnú pozíciu. Benátky sa stali aj centrom finančných inovácií, ako je napríklad vznik bankového systému, čo ďalej podporilo obchod a hospodársky rast.

Obchodný rozkvet priniesol Benátskej republike nesmierne bohatstvo a prosperitu. Stala sa jedným z najbohatších a najmocnejších štátov v Európe. Toto bohatstvo viedlo k rozvoju umenia a kultúry, Benátky sa stali centrom renesancie a domovom mnohých slávnych umelcov a architektov. Benátska republika mala významný vplyv na rozvoj obchodu a ekonomiky v celej Európe.

Pri budovaní svojho obchodu vytvorili Benátky politické impérium. V roku 1171 malo mesto približne 66 000 obyvateľov a patrilo k trom najväčším v západnej Európe až do 16. storočia, keď počet obyvateľov dosiahol vrchol okolo 170 000.

Benátky zažili tri demografické katastrofy. V rokoch 1347 - 1348 zomrelo takmer 40% obyvateľov, keď galéra priniesla mor z čiernomorského prístavu Caffa.¹⁴³ K ďalším

¹⁴² *The Arsenal of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/the-arsenal-of-venice/>

¹⁴³ HILL, E., *The Black Death in Venice: Doctor Masks to Plague Columns*. [Online]. Dostupné na: <https://www.walksofitaly.com/blog/art-culture/black-death-venice#Why was Venice so affected by the Black Death>

dvom epidémiám moru došlo v rokoch 1575-1577 a 1630; pri každom z nich zahynula približne tretina obyvateľov mesta.¹⁴⁴

Zámorská ríša (Dominio da mar) zahŕňala približne pol milióna ľudí. V rokoch 1388 až 1499 získali Benátky územie na talianskej pevnine (Terraferma), ktoré zahŕňalo Udine, Friuli, Vicenzu, Padovu, Veronu, Bergamo, Rovigo a Cremonu. V roku 1557 malo toto územie približne 1,5 milióna obyvateľov.

Výsledkom jedinečnej geografickej polohy mesta Benátky bolo, že sa republika rozhodla koncom 13. storočia zmocniť monopolu v obchode medzi Európou a východným pobrežím Stredozemného mora od svojho rivala Janova. V tom čase existovali dve hlavné obchodné cesty: severná cesta spájajúca Benátky s Moreou Konštantínopolom a Čiernym morom až po Azov a Krym a južná cesta cez Kandiu¹⁴⁵ do Alexandrie v Egypte alebo cez Cyprus na sýrsko-palestínske pobrežie.¹⁴⁶ Sieť benátskych obchodných ciest sa neskôr tiahla po celom Jadranskom a Stredozemnom mori, do Byzancie a taktiež do Levanty. Tieto obchodné cesty boli chránené benátskym námorníctvom. Byzancia a Levanta boli dôležitými obchodnými partnermi Benátok, ktoré im poskytovali prístup k luxusným tovarom z východu.

Vzťahy s Byzanciou a Levantou

Benátska diplomacia bola vysoko profesionálna, pragmatická, oportunistická a zameraná na presadzovanie svojich obchodných záujmov. Prekvapivo dobre sa prispôbovala aj politickým zmenám. V 9. a 10. storočí bolo jej hlavnou obchodnou činnosťou dodávať do Konštantínopolu obilie a víno z Talianska, drevo a otrokov z Dalmácie a soľ zo svojich lagún; na oplátku prijímala hodváb a korenie. Koncom 11. storočia bola Byzancia pod tlakom seldžuckých Turkov, ktorí sa zmocnili Anatólie, a franských vpádov na jej južné územia. Benátky si od Byzancie v roku 1082 zabezpečili obchodné výsady vrátane oslobodenia od spotrebných daní; výmenou za pomoc pri posilňovaní námornej obrany. Naopak, v roku 1204 zohrala významnú úlohu pri presvedčaní vodcov štvrtej križiackej výpravy, aby sa namiesto islamu zamerali na Konštantínopol. V dôsledku toho Benátky získali základne v Dalmácii a impérium v Egejskom mori. Zabralo južnú polovicu

¹⁴⁴ *Political Empire through Trade*. [Online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/political-empire-through-trade/>

¹⁴⁵ Kandia - oficiálny názov Kréty počas obdobia nadvlády Benátskej republiky.

¹⁴⁶ PEZZOLO, L., *The Rise and Decline of a Great Power: Venice 1250-1650* (May 2006). University Ca' Foscari of Venice, Dept. of Economics Research Paper Series No. 27/WP/2006. [Online]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=947814> alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.947814>

Peloponézu, Korfu a Krétu. Obsadilo takmer polovicu Konštantínopolu a získalo prístup k obchodu v Čiernom a Azovskom mori.¹⁴⁷

V roku 1261 byzantský cisár znovu dobyl Konštantínopol a poskytol obchodné preferencie a územnú základňu súperovi Benátok, Janovu.¹⁴⁸ Benátky si však ponechali svoje grécke kolónie a benátska lodná doprava mohla čoskoro opäť vstúpiť do Čierneho mora, kde sa obchod rozvíjal vďaka mongolskému znovuo tvoreniu Hodvábnej cesty¹⁴⁹ cez Strednú Áziu. Západoeurópski križiaci úspešne zaútočili na sýrske a palestínske pobrežie a v rokoch 1099 až 1291 založili malé kresťanské štáty v Antiochii¹⁵⁰, Akre a Jeruzaleme. Poskytli obchodné privilégia písanským a janovským obchodníkom, ktorí pomáhali financovať ich dobývanie. Benátčania sa nezúčastnili, ale napriek tomu sa im podarilo vytvoriť obchodnú základňu v Týre. Turecký mamlúcky režim získal Sýriu a Palestínu späť v roku 1291 a vládol Egyptu do roku 1517. Aj tu sa Benátkam podarilo nadviazať privilegované obchodné vzťahy a nakupovať veľkú časť ázijského korenia, ktoré alexandrijskí obchodníci, karimi, dovážali do Egypta z Ázie cez Červené more. Na oplátku Benátčania predávali kovy, zbroj, vlnu a otrokov.¹⁵¹ Otroci pochádzali z Balkánu a Ruska: muži boli určení na službu v mamlúckej armáde, ženy pre ich háremy.¹⁵² Keď osmanskí Turci v roku 1453 dobyli Konštantínopol, Benátky rýchlo vyjednali zachovanie svojich obchodných práv, ale v roku 1479 im Osmani uzavreli prístup k Čiernemu moru. V roku 1517 obsadili Egypt a ukončili väčšinu benátskeho obchodu s korením.

Obchod so severnou Európou

Benátky mali dôležité spojenie so severnou Európou. Obchod s Flámskom sa uskutočňoval najmä na veľtrhoch v Champagne, kde talianski obchodníci nakupovali vlnený tovar a predávali hodváb, korenie, hliník, cukor a lak. Po otvorení námornej cesty medzi

¹⁴⁷ PEZZOLO, L., *The Rise and Decline of a Great Power: Venice 1250-1650* (May 2006). University Ca' Foscari of Venice, Dept. of Economics Research Paper Series No. 27/WP/2006. [online]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=947814> a <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.947814>

¹⁴⁸ PETER-CUSTOT, Annick. *Venetian merchants and traders, actors of the Venetian Empire*, Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe, ISSN 2677-6588, publikované dňa 20/03/23, citované dňa 11/04/2024. [online]. Dostupné na: <https://ehne.fr/en/node/21390>

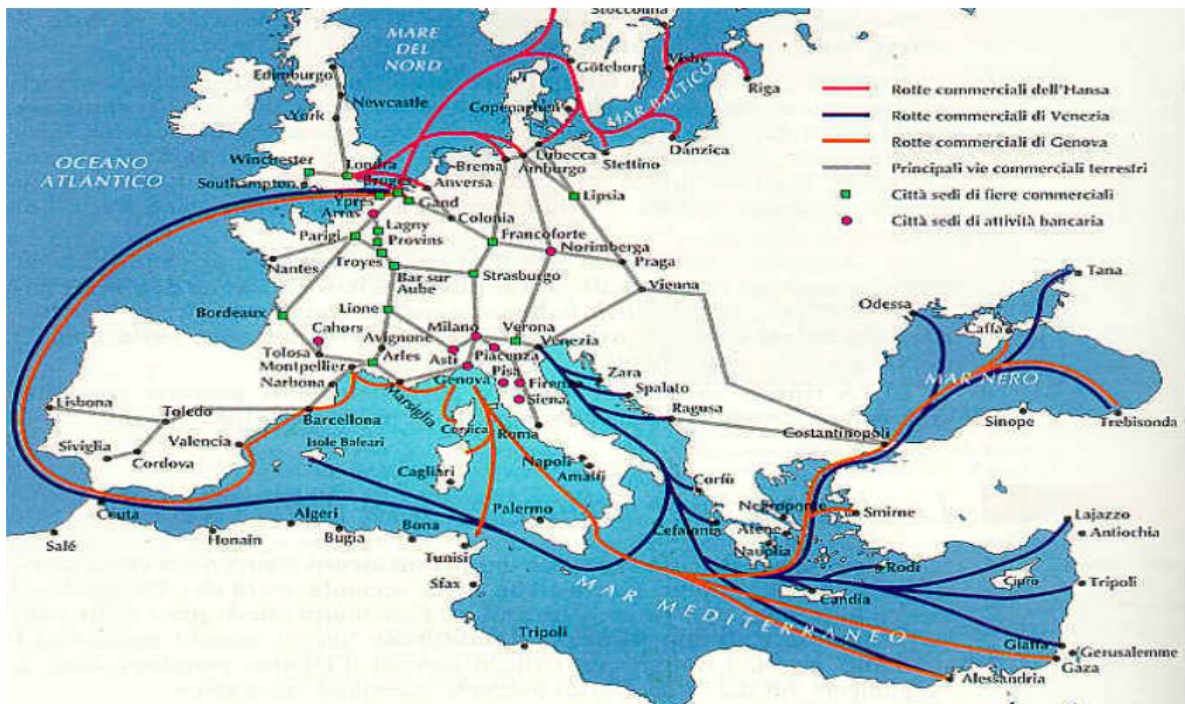
¹⁴⁹ Hodvábna cesta - významná staroveká a stredoveká obchodná cesta cez Strednú Áziu, ktorá spájala Čínu s Rímskou ríšou a Byzantskou ríšou

¹⁵⁰ Antiochia - pri dnešnom tureckom meste Antakya, staroveké mesto v dnešnom Turecku.

¹⁵¹ WANSBROUGHT, J. (1965). *Venice and Florence in the Mamluk Commercial Privileges*. Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London, 483–523. [online]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/612096>

¹⁵² CHIRIKBA, V., *Abkhazia and Italian city states of the XIII-XV centuries*. [online]. Dostupné na: <https://abkhazworld.com/aw/publications/e-library/2239-abkhazia-and-italian-city-states-v-chirikba>

západným Stredomorím a Atlantikom sa obchod s Flámskom uskutočňoval priamo loďami.¹⁵³ Obrázok 6 vyznačuje obchodné cesty Benátok v porovnaní s ich rivalom, Janovom.

Obrázok 6 Obchodné cesty Benátok a Janova v 12. storočí.

Modrá farba vyznačuje obchodné cesty Benátok a oranžová obchodné cesty Janova.

Zdroj: *Trade Routes and Goods*. <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/164-aliusid=164.htm>

Hoci boli lode naďalej tým najlepším spôsobom prepravy ľudí a tovaru počas celého novoveku, námorná cesta do Konštantínopolu bola často, aj keď len čiastočne, nahradená dopravou po súši. Karavány mulíc sa často predierali nebezpečnými cestami pobrežných miest Kotor a Split naprieč Balkánom. Pre niektorých obchodníkov v 14. storočí sa však severná cesta nezastavila pri Čiernom mori – so zvláštnym záujmom o obchod s Čínou pokračovali po Hodvábnej ceste, ktorá pretínala Strednú Áziu do Catai (Čína). Cestopisy, príručky a mapy v troch jazykoch (latinčina, turečtina, perzština) obchodníkov ako Marco Polo dokazujú, že Benátčania boli častými návštevníkmi pobrežia Kaspického mora a ázijských miest na konci tejto frekventovanej obchodnej cesty.¹⁵⁴

Menej často benátski kupci cestovali zo Sýrie do veľkých obchodných domov v Bagdade a Basre počas celého novoveku. Išlo však o skutočne ojedinelé prípady, keďže sa

¹⁵³ *Political Empire through Trade*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/political-empire-through-trade/>

¹⁵⁴ *Silk Road During the Ages of Byzantium and Venice*. [online]. Dostupné na: <https://factsanddetails.com/china/cat2/sub90/entry-5442.html#chapter-8>

Benátky zaujímali najmä o obchod s korením pozdĺž juhovýchodného pobrežia Stredozemného mora, a to vďaka karavanom, ktoré prevádzkovali arabskí obchodníci¹⁵⁵ pre tovar prichádzajúci z Perzie a Indie.¹⁵⁶

Aj keď Benátky nikdy nemali úplný monopol obchodu s Levantou, jej vodcovia, miestne orgány a obchodníci roztrúsení po celej oblasti mali na svedomí vytvorenie a fungovanie obzvlášť efektívneho obchodného systému v rámci Byzantskej ríše, počas križiackych výprav, za Mamelukov a potom pod Osmanskou ríšou.

Obchod bol taký rušný a dôležitý, že sa stal akýmsi ekonomickým modelom, ktorý každý, kto chcel používať rovnaké trasy, bol nútený uznať a používať. Keď sa Portugalci dostali do indických prístavov oboplávaním Mysu dobrej nádeje a stali sa privilegovanými obchodníkmi v obchode s korením s Európou, benátska ekonomika vstúpila do ťažkého obdobia. Tento stav však netrval dlho. Cesta Portugalcov mala prirodzené obmedzenia a neskôr osmanská vojenská moc úspešne uzavrela ústie Perzského zálivu pre portugalských obchodníkov, čím zabránila ďalšej expanzii portugalského obchodu. Inými slovami, územná jednota Osmanskej ríše zaručovala ochranu hlavných obchodných ciest cez Červené more od Sýrskej púšte a Anatólie až po pobrežia Stredozemného mora, čím sa zabezpečilo, že Benátky budú môcť pokračovať v námornom obchode a na konci 16. storočia ich budú ohrozovať noví konkurenti: Angličania, Holanďania a Francúzi.

Levanta však nebola jediným smerom, kam benátske obchodné záujmy smerovali. Trh v meste Rialto bol navštevovaný niekoľkými obchodnými mocnosťami, vrátane Nemecka počas mnohých rokov. Nemeckí obchodníci nakupovali východný tovar a organizovali jeho prepravu s Benátčanmi na severoeurópske trhy a veľtrhy.¹⁵⁷

Okrem hlavných obchodných ciest na východ sa Benátky zaujímali aj o obchod s takzvanými „prístavmi Sottovento“. Boli to „caricato“¹⁵⁸ pozdĺž západného pobrežia Jadranu, s ktorými mala republika pravidelné a výnosné obchodné vzťahy, vrátane výmeny všetkých druhov potravín už od vlády Fridricha II.¹⁵⁹ Okrem toho, ako sa v 18. storočí rozširoval obchod v Stredozemnom mori, obnovil sa záujem o takzvané „ponentské“

¹⁵⁵ ANAND, R., P. *Origin and Development of the Law of the Sea: History of International Law Revised*. Netherlands: Brill. [online]. Dostupné na: https://www.google.sk/books/edition/Origin_and_Development_of_the_Law_of_the/yt99EAAAQBAJ?hl=en&gbpv=0

¹⁵⁶ *The Trade Routes*. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/313-aliusid=313.htm>

¹⁵⁷ PASTAMOU, A. (2024). *Venice's Economic Diplomacy: Timeless Lessons for Contemporary Global Challenges*. *European Journal of Law and Political Science*. [online]. Dostupné na: <https://ej-politics.org/index.php/politics/article/view/128#ref-63>

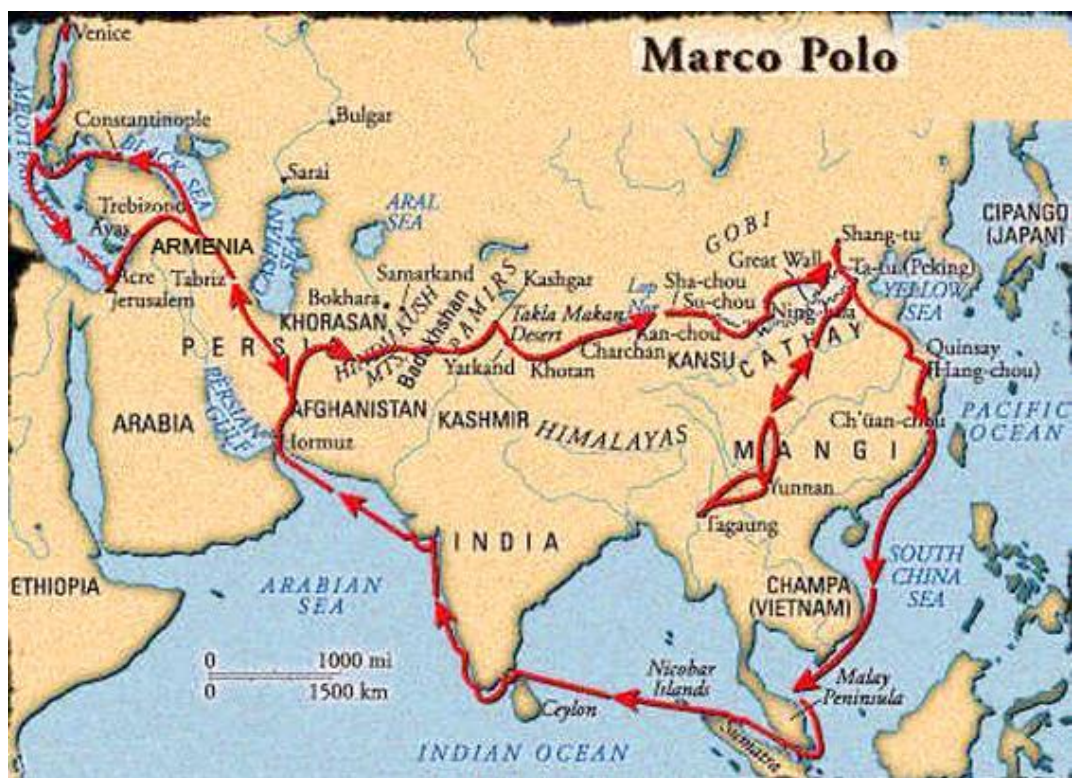
¹⁵⁸ Caricato – malé prístavné plošiny, prístavy.

¹⁵⁹ Fridrich II. - od roku 1740 pruským kráľom z dynastie Hohenzollernovcov

prístavy ako je Alžír a ďalšie mestá na Barbarskom pobreží¹⁶⁰, čo viedlo k vytvoreniu siete benátskych konzulátov pozdĺž severoafrického pobrežia.

Obchodovanie cez Hodvábnu cestu

Strategická poloha Benátok v Stredozemnom mori z nich urobila prirodzenú bránu medzi Východom a Západom. Mali ideálnu polohu na prijímanie tovaru z Hodvábnej cesty a jeho distribúciu do celej Európy. Benátski obchodníci, ako napríklad rodina Polovcov, zohrávali kľúčovú úlohu pri nadväzovaní a udržiavaní obchodných spojení pozdĺž Hodvábnej cesty. Cestovali ďaleko na východ a prinášali späť cenný tovar, ako napríklad hodváb, korenie a drahé kamene, po ktorých bol v Európe veľký dopyt.¹⁶¹ Táto intenzívna obchodná činnosť upevnila úlohu Benátok na Hodvábnej ceste a zmenila mesto na prosperujúce centrum obchodu a výmeny. Obchodnú cestu Marca Pola, najznámejšieho cestovateľa a obchodníka z rodiny Polovcov, znázorňuje obrázok 7.

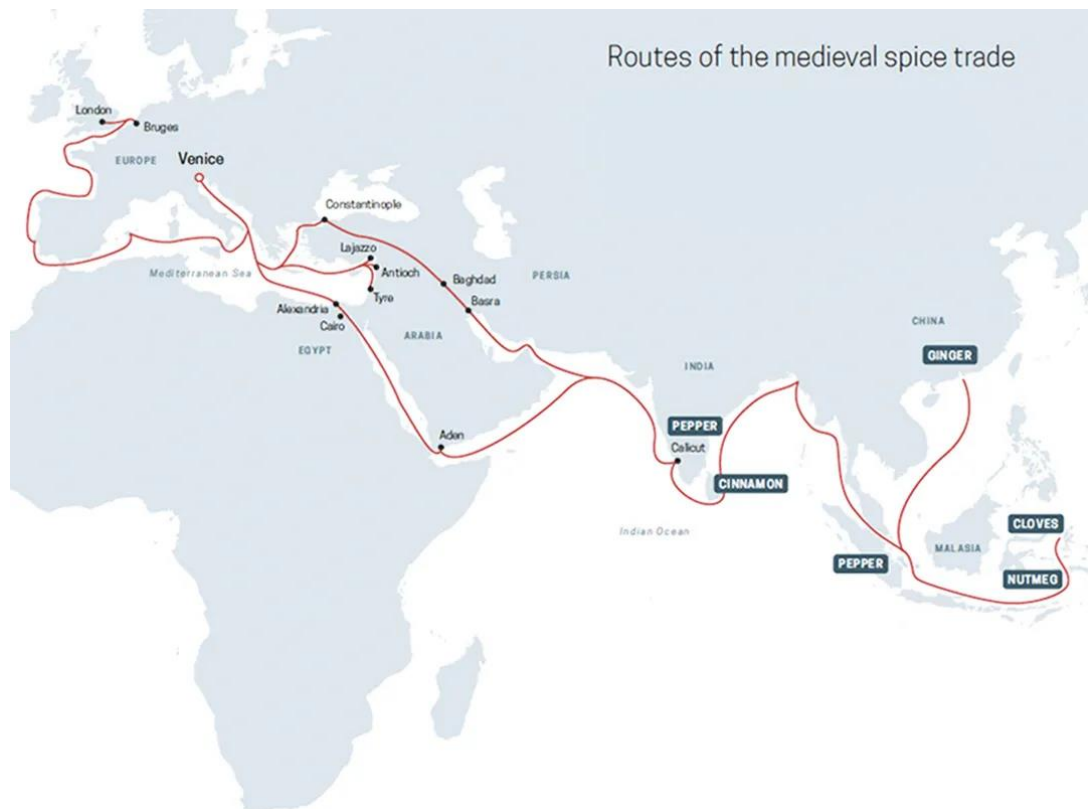
Obrázok 7 Obchodná trasa Marca Pola.
Zdroj: Marco Polo. <https://marcopolovoyage.weebly.com/>

¹⁶⁰ Barbarské pobrežie - pobrežie severnej Afriky.

¹⁶¹ PETERS, E. and MARIANI, F. *Marco Polo*. Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Marco-Polo>

Z hospodárskeho hľadiska viedol obchod s hodvábnou cestou k rozšíreniu benátskej obchodnej flotily a škály komodít, ktorými Benátky obchodovali, a z kultúrneho hľadiska je vplyv Hodvábanej cesty viditeľný v jedinečnej architektúre Benátok, ktorá odráža zmes západných a východných štýlov. Prílev východných poznatkov a myšlienok obohatil aj benátske umenie a literatúru, čo viedlo ku kultúrnemu rozkvetu, ktorý je dodnes viditeľný v mestských múzeách, galériách a historických pamiatkach.¹⁶²

Obchod cez Hodvábnu cestu umožnil Benátkam prístup k rôznym druhom korenia. Na obrázku 8 je zvýraznená obchodná trasa s korením od Európy naprieč Áziou.

Obrázok 8 Obchodná trasa s korením

Zdroj: TURNER, J. *The Spice that Built Venice*. *Smithsonian Magazine*

Zo začiatku boli Nemci hlavnými zákazníkmi Benátok. Nemci milovali tradičnejšie korenie, ale aj kardamóm, rascu, kubébu, koriander a mnoho ďalších vysoko výnosných korenín.¹⁶³ Rozšírenejšie používanie orientálnych korenín naprieč Európou sa stretlo s potrebou zamaskovať chuť mäsa, ktoré často chutilo pokazene kvôli nedokonalým

¹⁶² *The Silk Road Unveiled: Venice's Intriguing Role Revealed*. [online]. Dostupné na: <https://travelgabbers.com/europe/italy/venice/venices-role-in-the-silk-road/#:~:text=The%20Rise%20of%20Venice%20as%20a%20Trade%20Center&text=The%20city%2Dstate's%20powerful%20naval,far%20as%20China%20and%20India>.

¹⁶³ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Spice trade*. *Encyclopedia Britannica*. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/money/spice-trade>

konzervačným technikám.¹⁶⁴ Dôležité bolo taktiež použitie určitých korenín do liečiv. Začiatkom 17. storočia sa však trh s korením, ktorý bol jedným zo základov bohatstva Benátok, rozrástol natoľko, že došlo k prudkému poklesu cien korenia. Tento pokles cien znamenal začiatok poklesu benátskej ekonomiky.¹⁶⁵

Benátske parfumérie

Obchodníci si zo svojich ciest na Blízky a Ďaleký východ, do Ázie a severnej Afriky prinášali vzácne korenie, voňavé oleje a živice. Po prvej ceste Marca Pola do Číny v roku 1271 predstavil Benátčanom mnohé kultúrne aspekty Číny vrátane starostlivosti o telo. Jeho kniha "Il Milione", ktorú napísal na základe svojich ciest a skúseností, predstavila mestu nové vonné látky, rastliny a zvieratá.

Vzhľadom na dostupnosť týchto kvalitných surovín sa Benátky stali prirodzeným miestom na počiatočnú tvorbu parfumov. Majstri remeselníci, ako napríklad "muschieri" (parfuméri), "venditori de polvere di Cipro" (predajcovia cyperského prášku) a "saoneri" (výrobcovia mydla), vyvinuli zdokonalené výrobné techniky na miešanie týchto jemných vôní do veľmi žiadaných výrobkov.

Prvé parfumy sa vo všeobecnosti vyrábali vo forme pasty s použitím olejov, tukov a živíc. Prvý moderný (tekutý) parfum, vyrobený z vonných olejov zmiešaných v alkoholovom roztoku, bol skutočne vyrobený v roku 1370 na príkaz uhorskej kráľovnej Alžbety a bol známy v celej Európe ako "uhorská voda".¹⁶⁶

Taliansky parfumér Giampaolo Feminis vytvoril "Aqua Admirabilis" počas pobytu v Kolíne nad Rýnom. Jeho vôňa obsahovala dôležité talianske esenciálne oleje, ako napríklad bergamot, levanduľu, citrón, pomaranč, neroli a rozmarín. Neskôr jeho podnik prevzal jeho synovec a zmenil názov vône na "Eau de Cologne" Jean-Marie Farinà; dodal jej francúzsky nádych. Výraz "Eau de Cologne" mal zrejme spojitosť s Benátkami, pretože priezvisko Farina možno vysledovať do regiónu Veneto, kde strávil svoju mladosť.

Hlavným impulzom pre vývoj a distribúciu bola spolupráca so sklárskym priemyslom v Murane. Muránski remeselníci navrhli nádherné sklenené nádoby a flakóny

¹⁶⁴ TURNER, J. *The Spice that Built Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.smithsonianmag.com/travel/spice-trade-pepper-venice-180956856/>

¹⁶⁵ ANAND, R., P. *Origin and Development of the Law of the Sea: History of International Law Revised*. Netherlands: Brill. [online]. Dostupné na: https://www.google.sk/books/edition/Origin_and_Development_of_the_Law_of_the/yt99EAAAQBAJ?hl=en&gbpv=0

¹⁶⁶ *Venetian Perfumery – Past and Present*. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/venetian-perfumery-past-and-present/>

na uchovávanie a distribúciu týchto vôní. Vďaka tomu sa benátske parfumy a kozmetika stali veľmi žiadanými výrobkami na všetkých kráľovských dvoroch v Európe.¹⁶⁷ Benátski mydlári a parfuméri boli dokonca pozývaní na európske dvory, najmä do Francúzska, aby tam praktizovali svoje umenie. V Benátkach boli prvé parfumárske butiky ("boteghe"), ktoré prevádzkovali „muschieri“¹⁶⁸, vystavené so širokou škálou parfumovaných vôd a pást; aby uspokojili aj tie najnáročnejšie požiadavky.

¹⁶⁷ *The History of Perfume in Italy*. [online]. Dostupné na: <https://fragrance-maker.com/history-of-perfume/>

¹⁶⁸ Muschieri - Benátski parfuméri.

4 Diskusia

Benátky zohrali významnú úlohu pri opätovnom otvorení stredomorskej ekonomiky pre západoeurópsky obchod a pri rozvoji spojenia so severnou Európou. Vytvorili inštitúcie, ktoré vytvorili základ obchodného kapitalizmu, a dosiahli významný pokrok v oblasti lodnej technológie. Pomohli tiež preniesť ázijské a egyptské technológie na Západ v oblasti výroby a spracovania trstinového cukru, hodvábných textílií, fúkania skla a šperkov. Zo všetkých severotalianskych mestských štátov boli Benátky najúspešnejšie pri vytváraní a udržiavaní republiky, v ktorej dominovala obchodná kapitalistická elita. Vďaka svojej geografickej polohe v lagúne a schopnosti brániť sa dokázali zabezpečiť svoju autonómiu a slobodu pred nepriateľskými nájazdníkmi, feudálnymi zemepánmi a monarchiami. Vytvorili sa politické a právne inštitúcie, ktoré zaručovali vlastnícke práva a vymožitelnosť zmlúv. Bol priekopníkom v rozvoji devízového a úverového trhu, bankovníctva a účtovníctva. Vytvorila trh so štátnymi dlhopismi, ktorý sa začal povinnými pôžičkami, z ktorých sa pravidelne platili úroky. Jej daňový systém bol účinný a priaznivý pre zisky obchodníkov a akumuláciu kapitálu. Príjmy pochádzali zo spotrebných daní a majetkových daní, ktoré vychádzali z prieskumov preukazujúcich rozsah, hodnotu a vlastníctvo pôdy.

Benátska republika si v stredoveku a novoveku vybudovala mocenskú pozíciu v medzinárodnom obchode vďaka rafinovaným obchodným stratégiám a privilégiám, ktoré získala od rôznych vládcov a ríš. Tieto privilégiá im dávali značné výhody oproti konkurencii a umožnili im dominovať obchodným trasám medzi Východom a Západom. Medzi obchodné privilégiá, ktoré si mocnosť získala, patria rôzne daňové úľavy, monopoly a exkluzívne obchodné práva, bezcolné zóny, diplomatická imunita a politická ochrana. Benátčania získali od Byzantskej ríše v 10. storočí Zlatú bulu, ktorá im dala daňové úľavy a exkluzívne obchodné práva v Konštantínopole, hlavnom meste ríše. Republika získala od Mamlúckeho sultanátu v Egypte v 13. storočí obchodné privilégiá, ktoré im umožnili obchodovať s korením a inými luxusnými tovarmi z Východu. Benátky dostali od cisárov Svätej rímskej ríše v 14. a 15. storočí rôzne obchodné privilégiá, ktoré im umožnili obchodovať v stredoeurópskych krajinách.

Serenissima sa vyznačovala komplexným finančným systémom. Tento systém sa vyvíjal v priebehu storočí a zahŕňal rôzne prvky a nástroje, ako napríklad:

- **Nútené pôžičky:** Vláda Benátok si od bohatých občanov požičiavala peniaze na financovanie vojen, budovanie infraštruktúry a iných výdavkov. Tieto

pôžičky boli úročené, ale úrokové sadzby boli nízke a v niektorých prípadoch boli dokonca bezúročné.

- **Daň z majetku:** Bohatí obyvatelia Benátok museli platiť daň z majetku, ktorá sa vyberala na základe predplatného. Hodnotu majetku deklaroval vlastník a následne ju potvrdili štátni odhadcovia.
- **Zlaté dukáty:** Benátky razili zlaté dukáty, ktoré sa stali peňažným štandardom pre štáty stredomorského regiónu a dlho zostali najstabilnejšou európskou menou.
- **Účtovný systém:** Benátčania používali sofistikovaný účtovný systém podvojného zápisu, ktorý im umožňoval presne sledovať príjmy a výdavky a predchádzať podvodom.

Benátske finančné prostredie a inovácie v ňom boli kľúčové pre rozvoj zahraničnoobchodnej činnosti Benátok a ich premenu na jednu z najmocnejších obchodných veľmocí v Európe. Stabilná mena, rozvinutý bankový systém, obchodné zmluvy, efektívna infraštruktúra a v neposlednom rade vznik „colleganzy“ a schopní obchodníci boli len niektoré z faktorov, ktoré prispeli k ich obchodnému úspechu. Benátsky model financovania a obchodu slúžil ako inšpirácia pre iné krajiny a jeho vplyv na moderné obchodné a finančné systémy je dodnes cítiť.

Benátky boli preslávené nielen svojou mocou a bohatstvom, ale aj rozvojom remeselníckej výroby. Remeslá, ako výroba skla, textilu, kníhtlač, výroba a obchod so soľou a prevádzka benátskeho arzenálu boli známe naprieč Európou. Centrum výroby skla sa sústredil do mesta Murano, aby sa zabránilo možným požiarom, kvôli zachovaniu obchodného tajomstva a hlavne ako opatrenie proti úniku špeciálnych techník výroby. Textilný priemysel taktiež mal významné postavenie v remeselnej výrobe. V Benátkach sa vyrábali luxusné hodvábne a vlnené tkaniny, ktoré sa používali na výrobu oblečenia, rôznych druhov záclon a kobercov. Textilný priemysel bol veľmi dôležitým zdrojom príjmov Benátčanov a zamestnával mnoho ich obyvateľov. Benátky boli jedným z prvých miest v Európe, kde sa zaviedla kníhtlač. V 15. storočí tu boli založené tlačiarne, ktoré tlačili knihy a iné texty v rôznych jazykoch. Kníhtlač pomohla šíriť vedomosti a umenie po celej Európe a posilnila reputáciu Benátok ako centra kultúry a vzdelanosti. Mesto kontrolovalo soľné bane v severnom Taliansku a malo monopol na výrobu a predaj soli v regióne. Soľ bola v tom čase cennou komoditou a jej predaj priniesol Benátkam značné príjmy. Benátsky arzenál bol najväčší a najefektívnejší lodný priemysel v Európe. V arzenáli sa stavali a opravovali lode pre benátske vojenské a obchodné loďstvo. Arzenál vyrábala lode aj pre rôzne iné

mocnosti, a keďže republika disponovala veľkým počtom rôznych plavidiel, ktoré benátski obchodníci využívali, Benátky sa stali námornou veľmocou. Všetky benátske remeslá boli preslávené svojou kvalitou a krásou a pomohli posilniť reputáciu Benátok ako centra luxusu, umenia a inovácií.

Diplomacia a rôzne obchodné privilégia a výhody značne ovplyvnili úlohu Benátskej republiky v medzinárodnom obchode a podporili jej zahraničnoobchodnú činnosť. Benátky mali rozsiahle obchodné siete, ktoré sa tiahli od severnej Európy až po Áziu. Tieto obchodné aktivity boli kľúčové pre prosperitu a moc Benátskej republiky. Benátčania získali od Byzantskej ríše rozsiahle obchodné privilégia, ktoré im umožňovali obchodovať v byzantských mestách a prístavoch. Toto im umožnilo prístup k širokému spektru tovarov. Benátky sa zúčastnili na križiackych výpravách a založili obchodné kolónie v Levante, ako napríklad v Jeruzaleme, Akre a Alexandrii. Tieto kolónie im poskytli prístup k tovaru z Blízkeho východu a Ázie. Republika musela čeliť konkurencii zo strany Janovskej republiky, ktorá sa tiež snažila o kontrolu nad obchodom v Levante. Medzi týmito dvoma republikami prebiehalo viacero vojen o obchodné cesty a kontrolu nad kolóniami. Vzťahy s krajinami severnej Európy ako Nemecko a Flámsko posilnili vývoz komodít, ktorými Benátky disponovali, ako sklo, textil a korenie. Obchodné cesty zo severnej Európy využili na dovoz surovín, ako drevo, rôzne kovy či vlna. Dovozy vlny pomohol stimulovať benátsky textilný priemysel, drevo sa využívalo na výrobu lodí v Arzenáli a kovy na výrobu zbraní a razbu mincí. Benátky stali súčasťou Hodvábnej cesty, ktorá viedla naprieč Áziou až do Číny. Táto cesta a účasť Benátskej republiky na rôznych obchodoch uskutočňovaných práve cez túto obchodnú trasu pomohla stimulovať rozvoj miest a priemyslu v Európe aj v Ázii. Taktiež pomohla prepojiť európsku a ázijskú kultúru a priniesla mnoho nových vedomostí a inovácií do Európy.

Záverečná práca poukázala na fakt, že Benátska republika zohrala kľúčovú úlohu v rozvoji medzinárodného obchodu v Európe a Stredomorí. Jej strategické umiestnenie na križovatke Východu a Západu, rozvinutý finančný systém a skúsení obchodníci z nej urobili priekopníkov v oblasti obchodu a inovácií. Medzi hlavné príspevky Benátok k medzinárodnému obchodu patria:

- **Rozvinutie obchodných ciest:** Benátčania vybudovali rozsiahlu sieť obchodných ciest, ktorá spájala Európu s Áziou a Afrikou. Tieto cesty zahŕňali Hodvábnu cestu, námorné trasy Stredozemným morom a severné obchodné cesty do Anglicka a Flámska.

- **Zavedenie inovatívnych obchodných nástrojov:** Benátčania boli priekopníkmi v používaní rôznych obchodných nástrojov, ako napríklad účtovníctvo podvojného zápisu. Tieto nástroje uľahčili obchod a znížili riziká.
- **Podpora voľného obchodu:** Benátski obchodníci boli zástancami voľného obchodu a uzatvárali obchodné zmluvy s rôznymi krajinami, aby uľahčili pohyb tovaru a znížili obchodné bariéry.
- **Financovanie obchodu:** Benátsky bankový systém bol jedným z najvyspelejších v Európe a poskytoval financovanie obchodníkom z celého sveta. Tento systém pomohol stimulovať obchod a rast mocnosti.
- **Šírenie znalostí a kultúry:** Benátski obchodníci boli sprostredkovateľmi tovaru, ale aj myšlienok a kultúry medzi rôznymi regiónmi. Pomohli šíriť vedomosti o umení, vede a technológiách po celom svete.

Vplyv Benátok na medzinárodný obchod bol hlboký a trvalý. Ich inovácie a obchodné praktiky pomohli formovať moderný globálny obchodný systém a ich dedičstvo stále cítime dodnes. V meste pretrváva udržiavanie tradícií, čo podporuje cestovný ruch. Tradície sa odzrkadľujú prostredníctvom výroby benátskeho skla pod ochrannou známkou pôvodu Artistic Glass Murano® a tlačiarenské dedičstvo pretrváva v Benátkach vďaka obchodom a múzeám ako je Gianniho Bassa¹⁶⁹ a umelcom, ktorí ovládajú tradičnú kníhtlač, ako je kníhviazač a papierenský remeselník Paolo Olbi¹⁷⁰.

¹⁶⁹ WILTON – STEER, C. Gianni Basso's 'Antica Stamperia', Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.wilton-photography.com/news-stories/gianni-bassos-antica-stamperia-venice>

¹⁷⁰ Paolo Olbi: *Preserving the Art of Bookbinding in Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.veniceoriginal.it/en/blog/news/paolo-olbi-preserving-the-art-of-bookbinding-in-venice>

Záver

Benátska republika, majestátne mesto v Jadranskom mori, sa v stredoveku a novoveku vypínala ako jedna z najvýznamnejších obchodných a politických mocností v Európe. Jej strategická poloha, vyspelé námorné technológie a rafinované obchodné stratégie z nej urobili centrum medzinárodného obchodu a symbol prosperity. Záverečná práca poukázala na skutočnosť, že si Benátska republika svoje dominantné postavenie v medzinárodnom obchode vybuodovala na silných základoch. Založená v 5. storočí sa Benátska republika postupne vyvíjala z malej rybárskej dediny na mocný mestský štát. Strategická poloha v Benátskom zálive im umožnila kontrolovať dôležité obchodné trasy medzi Východom a Západom a poskytla ideálne podmienky pre rozvoj jej obchodu. Benáčania sa stali zručnými obchodníkmi a námorníkmi a vybuodovali si rozsiahlu sieť obchodných ciest, ktorá sa tiahla od ďalekého Orientu až po severnú Európu. Obchodné trasy do severnej Európy, trasy cez Stredozemné a Jadranské more a cez Byzanciu a Levantu boli pre Benáčanov bránou do sveta. Obchodovali s širokou škálou tovaru, od luxusných látok a korenín po kovy a soľ. Ich obchodné aktivity stimulovali ekonomiku v celej Európe a pomohli prepojiť rôzne kultúry a civilizácie.

Benáčania boli priekopníkmi v oblasti obchodných praktík. Zaviedli systém dvojitého účtovníctva, ktorý dodnes používame, a používali zmenky na uľahčenie medzinárodných obchodných transakcií. Ich inovatívne prístupy pomohli zmodernizovať globálny obchodný systém a ovplyvnili rozvoj medzinárodného obchodného práva a inštitúcií. Vyspelé námorné technológie im zaručili náskok pred konkurenciou a rafinované obchodné stratégie im pomohli maximalizovať zisky.

Benátky boli domovom silnej remeselnej výroby, ktorá produkovala kvalitné a žiadané produkty ako sklo, textil a lodné plavidlá. Tieto produkty boli exportované do celého sveta a prinášali do Benátok cenné tovary a peniaze. Tieto inovácie prispeli k rozvoju moderného obchodného systému. Benátska republika mala hlboký vplyv na globálnu ekonomiku. Pomohla prepojiť Východ a Západ a prispela k rozvoju obchodných praktík a inštitúcií v Európe. Vplyv Benátskej republiky na medzinárodný obchod je nepopierateľný. Ich obchodné aktivity stimulovali ekonomický rast v celej Európe a pomohli prepojiť rôzne kultúry a civilizácie.

Benátska republika zanikla v 18. storočí, ale jej vplyv na medzinárodný obchod a na svetové dejiny je stále badateľný. Benáčania nám zanechali dedičstvo inovácií, podnikavosti a obchodnej zdatnosti, ktoré inšpiruje dodnes.

Zoznam použitej literatúry

ALFANI, G., DI TULLIO, M. . *The Venetian Fiscal System: Centre and Periphery*. V *The Lion's Share: Inequality and the Rise of the Fiscal State in Preindustrial Europe*, Cambridge: Cambridge University Press. [online]. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/lions-share/venetian-fiscal-system/7942F5C28872F3653230F9AB01A6B34D>

ANAND, R., P. *Origin and Development of the Law of the Sea: History of International Law Revised*. Netherlands: Brill. [online]. Dostupné na: https://www.google.sk/books/edition/Origin_and_Development_of_the_Law_of_the/yt99EAAAQBAJ?hl=en&gbpv=0

Arsenale. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/109-aliusid=109.htm>

Arsenale. [online]. Dostupné na: <https://www.labiennale.org/en/venues/arsenale>

ASHEAD, S.A.M. (1992). *The Venetian Salt Administration*. In: *Salt and Civilization*. Palgrave Macmillan, London

BASKETT, J. (2011). A Revisionist History Of Accounting: From The Origins Of Private Property To Venice In The Pacioli Era. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*. [online]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/267218754_A_Revisionist_History_Of_Accounting_From_The_Origins_Of_Private_Property_To_Venice_In_The_Pacioli_Era

BENCH ACCOUNTING. *The Father Of Accounting: Luca Pacioli*. [online]. Dostupné na: <https://www.bench.co/blog/accounting/luca-pacioli>

Bonds Part VI: An Overview of Medieval Venetian Finance. [online]. Dostupné na: <https://financialmodelinghistory.wordpress.com/2013/09/08/bonds-part-iv-an-overview-of-medieval-venetian-finance/>

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, March 27). *Michael IX Palaeologus*. Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Michael-IX-Palaeologus>

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. *Spice trade*. *Encyclopedia Britannica*. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/money/spice-trade>

CARBONI, S. *Venice and the Islamic World, 828–1797*. In Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000. [online]. Dostupné na: http://www.metmuseum.org/toah/hd/vnis/hd_vnis.htm

CESSI, R., FOOT, John a COSGROVE, Denis E. *Venice*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/place/Venice>

Craft Guilds In Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/317-aliusid=317.htm>

CRISTELLON, C., MENCHI, S. (2013). "Religious Life". V *A Companion to Venetian History, 1400–1797*. Leiden, The Netherlands: Brill. [online]. Dostupné na: https://doi.org/10.1163/9789004252523_01

Cristellon, C., Menchi, S. (2013). "Religious Life". V A Companion to Venetian History, 1400–1797.

DA MOSTO, I., CESSI, R., ALBERTI, A., *L'isola, il ponte, il mercato*, Bologna 1934. [online]. Dostupné na: <http://www.archiviodistatovenezia.it/siasve/cgi-bin/pagina.pl?Tipo=fondo&Chiave=50>

DE VRIES, J. *Economy of Europe in an Age of Crisis, 1600–1750*. New York: Cambridge University Press. 1976, *The American Historical Review*, Volume 82, 3. vydanie, Jún 1977, Strany 623–624

Digital Tax Digest. *The History of Taxation: Republic of Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.linkedin.com/pulse/history-taxes-republic-venice-digital-tax-technologies>

Early Printing in Venice. [online]. Dostupné na: <https://gallery.lib.umn.edu/exhibits/show/celebratingvenice/printing>

ECHEBARRIA, Daniel. *Byzantine Sorrow and Venetian Joy. The Failure of Byzantine Diplomacy and the Expansion of Trade in the Mediterranean, 700-1200*. University of Nevada, Reno

FRASSETTO, M.. *The Venetian Arsenal: Its History and Its Legacy*. Venice. Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, 1993.

GARRETT, M. *The Venetian Navy and the Making of Sea Power, 1200-1600*. Aldershot: Ashgate, 1996.

GOKUN SILVER, M., *The city that launched the publishing industry*. [online]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/travel/article/20190708-the-city-that-launched-the-publishing-industry>

GONZÁLES DE LARA, Yadira. *The Secret of Venetian Success . The Role of the State in Financial Markets*. Instituto Valencano de Investigaciones Económicas, S.A., September 2005

GUILMARTIN, J. F. *Venice and Its Republic*. New York: Columbia University Press, 2008.

HARRIS, R. (2020). *The Commenda*. In *Going the Distance: Eurasian Trade and the Rise of the Business Corporation, 1400-1700* (strany. 130–170). Princeton University Press. [online]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/j.ctvj7wpm9>

HENLEY, J. *Entrance fees, visitor zones and taxes: how Europe's biggest cities are tackling overtourism*. [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/travel/2024/mar/03/entrance-fees-visitor-zones-and-taxes-how-europes-biggest-cities-are-tackling-overtourism>

HILL, E., *The Black Death in Venice: Doctor Masks to Plague Columns*. [online]. Dostupné na: https://www.walksofitaly.com/blog/art-culture/black-death-venice#Why_was_Venice_so_affected_by_the_Black_Death

History of Venetian Glass. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/history-of-venetian-glass/>

History of Venice – Timeline. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/history-of-venice-timeline/>

HUGHES, R. A. *I've lived in Venice for 8 years. Why are cruise ships still stopping here when they've been banned?* [online]. Dostupné na: <https://www.euronews.com/travel/2023/05/13/ive-lived-in-venice-for-8-years-why-do-i-see-see-cruise-ships-here-when-theyve-been-banned#:~:text=Why%20has%20Venice%20banned%20cruise,be%20regularly%20dredged%20from%20channels.>

CHIRIKBA, V., Abkhazia and Italian city states of the XIII-XV centuries. [online]. Dostupné na: <https://abkhazworld.com/aw/publications/e-library/2239-abkhazia-and-italian-city-states-v-chirikba>

ICOMOS. [online]. Dostupné na: <https://whc.unesco.org/document/153362>

LANE, F. C. *Venice: A Maritime Republic*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973
League of Cambrai. Encyclopedia Britannica, 8 Nov. 2011. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/League-of-Cambrai>

MADDEM, T. F. (2002). The Chrysobull of Alexius I Comnenus to the Venetians: The Date and the Debate. *Journal of Medieval History*. [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/3334891/The_Chrysobull_of_Alexius_I_Comnenus_to_the_Venetians_The_Date_and_the_Debate

Magazzini Del Sale. [online]. Dostupné na: <https://www.meetingvenice.it/en/art-and-history/can-t-miss/magazzini-del-sale>

Marco Polo. [online]. Dostupné na: <https://marcopolovoyage.weebly.com/>

MEŠKO, Marek. *Obnova byzantskej moci na Balkáne za vlády Alexia I. Komnéna : druhá byzantsko-pečenežská vojna (1083-1091)*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2012. 260 s. ISBN 978-80-558-0101-8.

MUELLER, R.C. *The Venetian Money Market: Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500*. Johns Hopkins University Press, 2019. [online]. Dostupné na: https://muse.jhu.edu/pub/1/oa_monograph/chapter/2411286/pdf

NORWICH, John Julius. *A History of Venice*. Alfred A. Knopf: New York, 1982.

O'CONNELL, M. *Legitimizing Venetian Expansion: Patricians and Secretaries in the Fifteenth Century*. [online]. Dostupné na: https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/students/modules/hi3g9/topics/sea_land/stato_da_m_ar_and_stato_da_terra/legacy_kohl.pdf

Paolo Olbi: Preserving the Art of Bookbinding in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.veniceoriginal.it/en/blog/news/paolo-olbi-preserving-the-art-of-bookbinding-in-venice>

PAPASTAMOU, A. (2024). *Venice's Economic Diplomacy: Timeless Lessons for Contemporary Global Challenges*. *European Journal of Law and Political Science*. [online]. Dostupné na: <https://ej-politics.org/index.php/politics/article/view/128#ref-63>

PETER-CUSTOT, Annick. Venetian merchants and traders, actors of the Venetian Empire, Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe, ISSN 2677-6588, publikované dňa 20/03/23, citované dňa 11/04/2024. [online]. Dostupné na: <https://ehne.fr/en/node/21390>

PETERS, E. and MARIANI, F. *Marco Polo*. Encyclopedia Britannica. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Marco-Polo>

PEZZOLO, L., *The Rise and Decline of a Great Power: Venice 1250-1650* (May 2006). University Ca' Foscari of Venice, Dept. of Economics Research Paper Series No. 27/WP/2006. [online]. Dostupné na: <https://ssrn.com/abstract=947814> alebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.947814>

Piracy on the North Adriatic. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/315-aliusid=315.htm>

Political Empire through Trade. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/political-empire-through-trade/>

PUGA, D., TREFLER, D., *International Trade and Institutional Change: Medieval Venice's response to Globalisation*. NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. . [online]. Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w18288/w18288.pdf

REINHOLD, C., *The Venetian Money Market: Banks, Panics, and the Public Debt, 1200-1500*.

Salt in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/174-aliusid=174.htm>

Salt taxation. [online]. Dostupné na: <https://www.saltworkconsultants.com/salt-taxation.html>

SETTON, M. K. *A History of the Crusades*. University of Wisconsin Press, 1969. [online]. Dostupné na: <https://digital.library.wisc.edu/1711.dl/CIIU62AEG4C5T8F>

Silk Road During the Ages of Byzantium and Venice. [online]. Dostupné na: <https://factsanddetails.com/china/cat2/sub90/entry-5442.html#chapter-8>

Silk Trade of Venice. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/silk-trade-of-venice/>

ŠAFFOVÁ, I. Benátky obsadili „invazívni ľudia“: „*Sme v menšine, cítime sa ako cudzinci,*“ *nariekajú Taliani.* [online]. Dostupné na: <https://www.startitup.sk/benatky-obsadili-invazivni-ludia-sme-v-mensine-citime-sa-ako-cudzinci-nariekaju-taliani/>

TASR. *Benátky aktivovali protipovodňový systém, chránia mesto pred vysokým prílivom a silným vetrom.* [online]. Dostupné na: <https://www.aktuality.sk/clanok/DwuaKFE/benatky-aktivovali-protipovodnovy-system-chrania-mesto-pred-vysokym-prilivom-a-silnym-vetrom/>

TASR. *UNESCO odporúča zaradiť Benátky na zoznam svetového dedičstva v ohrození.* [online]. Dostupné na: <https://svet.sme.sk/c/23200041/unesco-odporuca-zaradit-benatky-na-zoznam-svetoveho-dedicstva-v-ohrozeni.html>

TAYLOR, B., *Birds, Boats, and Bonds in Venice: The First AAA Government Issue.* [online]. Dostupné na: <https://ritholtz.com/2013/12/birds-boats-and-bonds-in-venice-the-first-aaa-government-issue/>

Textiles. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/226-aliusid=226.htm>

The Arsenal of Venice – History and Development. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/the-arsenal-of-venice/>

The Arsenal of Venice. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/the-arsenal-of-venice/>

The Art of Printing in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/323-aliusid=323.htm#0712>

The Era of Great Changes. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/033-aliusid=033.htm>

The Formation of a State of a Special Nature. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/311-aliusid=311.htm>

The Fourth Crusade. [online]. Dostupné na: <http://www.basilicasanmarco.it/storia-e-societa/la-iv-crociata/?lang=en>

The Germans in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/247-aliusid=247.htm>

The History of Perfume in Italy. [online]. Dostupné na: <https://fragrance-maker.com/history-of-perfume/>

The History of Venice: Italy's Historic 'Floating City'. [online]. Dostupné na: <https://www.europeanwaterways.com/blog/history-of-venice/>

The Origins of Fine Fabrics in Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.luigi-bevilacqua.com/en/origins-luxury-fabrics/>

The Productivity of Early Venetian Printers. [online]. Dostupné na: <https://historyofinformation.com/detail.php?id=4130>

The Salt Pans of Chioggia. [online]. Dostupné na: <https://www.rendez-vous-fantasia.com/en/the-salt-pans-of-chioggia/>

The Silk Road Unveiled: Venices Intriguing Role Revealed. [online]. Dostupné na: <https://travelgabbers.com/europe/italy/venice/venices-role-in-the-silk-road/#:~:text=The%20Rise%20of%20Venice%20as%20a%20Trade%20Center&text=The%20city%20Dstate's%20powerful%20naval,fas%20as%20China%20and%20India>

The Trade Routes. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/313-aliusid=313.htm>

TSVETKOVÁ, D. *Kto založil Benátky. História Benátok*. [online]. Dostupné na: <https://hotel-all.ru/sk/country/kto-osnoval-veneciyu-istoriya-venecii-eda-i-pite/>

Turkish – Venetian War (1499 – 1503). [online]. Dostupné na: [https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Turkish%E2%80%93Venetian_War_\(1499%E2%80%931503\)#Credits](https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Turkish%E2%80%93Venetian_War_(1499%E2%80%931503)#Credits)

TURNER, J. *The Spice that Built Venice*. [online]. Dostupné na: <https://www.smithsonianmag.com/travel/spice-trade-pepper-venice-180956856/>

Venetian Arsenal- Venice Ship Building Using Mass Production. [Online]. Dostupné na: <https://leanfactories.com/venetian-arsenal-venice-ship-building-using-mass-production/>

Venetian Banking & Merchant Banking. [online]. Dostupné na: <https://faisalkhan.com/learn/essays/venetian-bankers-merchant-banking/#:~:text=The%20Rialto%20area%20in%20Venice,lending%20practices%20of%20earlier%20times.>

Venetian Glass. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/229-aliusid=229.htm>

Venetian Glass. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/229-aliusid=229.htm>

Venetian Goldsmiths. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/234-aliusid=234.htm>

Venetian Perfumery – Past and Present. [online]. Dostupné na: <https://imagesofvenice.com/venetian-perfumery-past-and-present/>

Venice – the floating city. [online]. Dostupné na: <http://gehna-venice.weebly.com/movement.html>

Venice and Milan (1300 – 1499). [online]. Dostupné na: <https://www.sparknotes.com/history/european/renaissance1/section5/#:~:text=During%20the%20late%20thirteenth%20century,3%2C300%20ships%2C%20dominating%20Mediterranean%20commerce.>

Venice and music. [online]. Dostupné na: <https://www.venicethefuture.com/schede/uk/329-aliusid=329.htm>

Venice and the Crusades. [online]. Dostupné na: <https://images.library.wisc.edu/History/EFacs/HistCrus/0001/0005/reference/history.crusfi ve.i0022.pdf>

Venice Districts. [online]. Dostupné na: <https://www.visitingvenice.net/venice-districts/#:~:text=Venice%20is%20divided%20into%20six,staff%20%2C%20used%20for%20tax%20purposes.>

Venice, Italy. [online]. Dostupné na: <https://earth.esa.int/web/earth-watching/image-of-the-week/content/-/article/venice-italy-sentinel/#:~:text=Venice%20is%20a%20city%20in,Po%20and%20the%20Piave%20River>
S.

Venice, Italy. New World Encyclopedia. [online]. Dostupné na: https://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Venice,_Italy&oldid=1111372

WANSBROUGHT, J. (1965). Venice and Florence in the Mamluk Commercial Privileges. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*, 483–523. [online]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/stable/612096>

What Is The Trademark Vetro Artístico® Murano?. [online]. Dostupné na: <https://www.muranoglass.com/en/marchio/>

WHIPPLE, Madison. *Republic of Venice: The Rise & Fall of a Maritime Powerhouse* [online]. Dostupné na: <https://www.thecollector.com/republic-of-venice-history/>

Why does Venice flood? [online]. Dostupné na: <https://www.rmg.co.uk/stories/topics/venice-flooding-climate-change-coastal-cities>

WILTON – STEER, C. Gianni Basso's 'Antica Stamperia', Venice. [online]. Dostupné na: <https://www.wilton-photography.com/news-stories/gianni-bassos-antica-stamperia-venice>

ZERI, F., GARDNER, E. *Italian Paintings: Venetian School: A Catalogue of the Collection of the Metropolitan Museum of Art, New York, N.Y., 1973*